

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
« ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ »

Διπλωματική Εργασία

Η επιτάχυνση απονομής δικαιοσύνης στην Ελλάδα και οι
δυνατότητες βελτίωσης και ανασχεδιασμού της εν μέσω
οικονομικής κρίσης

Μιχαήλ Γ. Καρπαθάκης
Α.Μ. 3033201501011

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΤΣΙΛΙΩΤΗΣ

Κόρινθος, Νοέμβριος 2016

UNIVERSITY OF PELOPONNESE
FACULTY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES
DEPARTMENT OF POLITICAL STUDIES AND INTERNATIONAL RELATIONS
MASTER PROGRAM IN
"GOVERNANCE AND PUBLIC POLICIES"

Dissertation

Expediting, redesigning and improving the Greek justice delivery
system in the midst of the economic crisis

Michail G. Karpathakis
Reg. Num. 3033201501011

SUPERVISOR : HARALAMPOS TSILLOTIS

Corinth, November 2016

Στη γυναίκα μου Ράνια για
την αμέριστη συμπαράσταση

Η επιτάχυνση απονομής δικαιοσύνης στην Ελλάδα και οι δυνατότητες βελτίωσης και ανασχεδιασμού της εν μέσω οικονομικής κρίσης

Σημαντικοί όροι : αρνησιδικία, δρώντες απονομής δικαιοσύνης, κύκλος δημόσιας πολιτικής, εναλλακτικές μορφές επίλυσης διαφορών, «ηλεκτρονική» δικαιοσύνη, Παρατηρητήριο Δικαιοσύνης.

Π Ε Ρ Ι Λ Η Ψ Η

Βασικός στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι ο εντοπισμός, η καταγραφή και οι τρόποι επιλύσεως του κυριότερου προβλήματος στην απονομή δικαιοσύνης στην Ελλάδα σήμερα, καθώς και οι επιπτώσεις του προβλήματος αυτού σε σχέση με το σύνολο των εμπλεκόμενων στο χώρο της δικαιοσύνης, όπως είναι οι δικαστές, οι δικηγόροι, οι δικαστικοί υπάλληλοι και οι προσφεύγοντες στη δικαιοσύνη. Ειδικότερα, αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι η ακολουθούμενη σήμερα δημόσια πολιτική για τη δικαιοσύνη, η οποία ευνοεί την ανάπτυξη φαινομένων καθυστέρησης και κωλυσιεργίας που φθάνουν μέχρι τα όρια της αρνησιδικίας. Τα κυριότερα προβλήματα και οι δυσλειτουργίες του συστήματος απονομής δικαιοσύνης στην Ελλάδα, μεταξύ των οποίων είναι η έλλειψη ψηφιακών υποδομών, ο νομοθετικός και δικηγορικός πληθωρισμός, η στάση της Ελληνικής Πολιτείας ως διαδίκου δίκης και η φιλοδικία, ευνοούν την ανάπτυξη φαινομένων καθυστέρησης, για την οποία η Ελληνική Δημοκρατία έχει καταδικαστεί επανειλημμένα από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Ως ενδεδειγμένες λύσεις του ανωτέρω προβλήματος, προβάλλουν κυρίως η καθολική θέσπιση της «ηλεκτρονικής» δικαιοσύνης και η διεύρυνση των εναλλακτικών διαδικασιών επίλυσης διαφορών, όπως είναι διαιτησία, η διαμεσολάβηση και ο εξώδικος συμβιβασμός, με την ίδρυση Παρατηρητηρίου Δικαιοσύνης να φαντάζει ως το πιο κατάλληλο εργαλείο παρακολούθησης και αξιολόγησης της δημόσιας αυτής πολιτικής.

Expediting, redesigning and improving the Greek justice delivery system in the midst of the economic crisis

Keywords : denial of justice, factors of justice, circle of public policy, forms of alternative dispute resolution, e-justice, Observatory of Justice.

ABSTRACT

The objective of this dissertation is to study the impact of judicial malfunction on all participants involved in Greek Justice, such as judges, lawyers, court officials and applicants, as well as to identify and analyze possible solutions to this major problem. The current public policies that enable delay, obstruction and ultimately denial of justice will be examined in particular. The main problems and malfunctions of Greek Justice, among which is the lack of digital infrastructures, the legislative and lawyers' group inflation, the attitude of the Greek State as party to the proceedings and litigious conduct enable delay, for which the Hellenic Republic has repeatedly been convicted by the European Court of Human Rights. As appropriate solutions to that problem appear in particular the general adoption of "electronic" justice and alternative dispute resolution procedures, such as arbitration and mediation, while establishing an Observatory of Justice seems to be the most appropriate tool for monitoring and evaluating this public policy.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

N. : Νόμος

Ε.Σ.Δ.Α. : Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

ν.δ. : Νομοθετικό διάταγμα

Σ : Σύνταγμα

Ε.Δ.Δ.Α. : Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

ΣΕΒ : Σύνδεσμος Ελλήνων Βιομηχάνων

ΕΒΕΑ : Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αθηνών

CEPEJ : European Commission for the Efficiency of Justice

Ο.Η.Ε. : Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

Κ.Ε.Π. : Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών

Ε.Κ.Δ.Δ.Α. : Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης

ΠοινΔικ : Ποινική Δικαιοσύνη

ΕφημΔΔ : Εφημερίδα Διοικητικής Δικαιοσύνης

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Περίληψη

Abstract

I. Εισαγωγή

i. Έννοια και σημασία δικαιοσύνης και δικαιικού συστήματος	1
ii. Η εύλογη διάρκεια της δίκης ως συνιστώσα της δίκαιης δίκης κατά το άρθρο 6§1 ΕΣΔΑ	3
iii. Η εύλογη διάρκεια της δίκης ως δικαίωμα στο Ελληνικό δίκαιο	5
iv. Ταχύτητα και ποιότητα ως στοιχεία αποτελεσματικότητας απονομής δικαιοσύνης	6
v. Ιστορική αναδρομή	6
vi. Στατιστικά στοιχεία βραδυπορίας απονομής δικαιοσύνης στην Ελλάδα – Καταδίκες Ελληνικής Δημοκρατίας από Ε.Δ.Δ.Α	8
vii. Συγκριτική επισκόπηση (Γαλλία – Γερμανία)	12
viii. Ο κύκλος της δημόσιας πολιτικής επιτάχυνσης απονομής δικαιοσύνης στην Ελλάδα	14

II. Δρώντες πολιτικής επιτάχυνσης απονομής δικαιοσύνης

i. <u>Εσωτερικοί δρώντες</u>	15
i.i. Κυβέρνηση (ιδίως δια του Υπουργείου Δικαιοσύνης)	15
i.ii. Κοινοβούλιο	16
i.iii. Διοικήσεις δικαστηρίων	16
ii. <u>Εξωτερικοί δρώντες</u>	16
ii.i. Δικαστικές ενώσεις	16
ii.ii. Δικηγόροι, δικηγορικοί σύλλογοι	17
ii.iii. Πολίτες	17
ii.iv. Διεθνείς και Ευρωπαϊκοί οργανισμοί	17
ii.v. Ομοσπονδία Δικαστικών Επιμελητών Ελλάδος, Συμβολαιογραφικοί Σύλλογοι Ελλάδος, άμισθοι Υποθηκοφύλακες	18
ii.vi. Επιχειρήσεις	18
iii. Βαθμός συμμετοχής δρώντων στη δημόσια πολιτική-Επιλογή βέλτιστης και επιλογή εναλλακτικής λύσης-Εργαλεία συμμετοχής	18

III. Παράγοντες καθυστέρησης απονομής δικαιοσύνης στην Ελλάδα

i. Νομοθετικός πληθωρισμός και κακονομία	21
ii. Η στάση της Ελληνικής Πολιτείας ως διάδικου δίκης	21
iii. Δικηγορικός πληθωρισμός	22
iv. Φιλοδικία	22
v. Έλλειψη λειτουργικής και αξιοπρεπούς κτηριακής υποδομής	23
vi. Έλλειψη ψηφιακής υποδομής	23
vii. Έλλειψη και ανισοκατανομή δικαστικών υπαλλήλων	25
<u>IV. Προτάσεις επίλυσης βραδυπορίας δικαιοσύνης</u>	
i. Βελτίωση οργανωτικών δομών δικαστικού συστήματος	26
ii. Εκσυγχρονισμός και απλούστευση διοικητικών λειτουργιών δικαιοσύνης	31
iii. Βελτίωση υποστηρικτικών δομών δικαιοσύνης	33
iv. Ενίσχυση ανθρώπινου δυναμικού	33
v. Διαφάνεια, λογοδοσία και επιμόρφωση δικαστικών λειτουργών	34
<u>V. Ίδρυση Παρατηρητηρίου Δικαιοσύνης</u>	35
<u>VI. Επίλογος</u>	37

«Η καθυστέρηση στην απονομή δικαιοσύνης
ισοδυναμεί με άρνηση απονομής δικαιοσύνης»
(«Justice delayed is justice denied»).

Σχόλιο Viviane Reding, αντιπροέδρου Ευρωπαϊκής Επιτροπής και Επιτρόπου
Δικαιοσύνης, Δελτίο Τύπου Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Βρυξέλλες, 17.03.2014.

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η βραδύτητα της απονομής δικαιοσύνης στην Ελλάδα δεν διαφέρει συχνά από το φαινόμενο της αρνησιδικίας. Αποτελεί μείζον πρόβλημα μιας κορυφαίας δημόσιας λειτουργίας, όπως είναι η δικαστική, και η επίλυσή του μας αφορά όλους, καθώς οι συνέπειες που αυτό επιφέρει δημιουργούν σε όλους μας αίσθημα έλλειψης εμπιστοσύνης στη δικαιοδοτική λειτουργία της χώρας, κλονίζουν το αίσθημα ασφάλειας δικαίου και ενθαρρύνουν την παρανομία, την αντισυναλλακτική συμπεριφορά και την αυτοδικία, ενώ αποθαρρύνουν τα νέα επιχειρηματικά σχέδια. Το μεγαλύτερο μερίδιο ευθύνης το φέρει σαφώς η Πολιτεία, χωρίς βέβαια οι λειτουργοί και οι συλλειτουργοί της δικαιοσύνης να είναι άμοιροι ευθυνών. Αρωγός λοιπόν, της επίλυσης του προβλήματος αυτού, οφείλει να είναι το σύνολο των εμπλεκόμενων φορέων στη δικαιοσύνη, οι οποίοι, παρά τα τυχόν αντιτιθέμενα συμφέροντά τους, θα πρέπει να συνεργαστούν προσηλωμένοι για τον κοινό αυτό σκοπό. Έτσι θα υφίσταται στη χώρα μας μια έγκαιρη δικαιοσύνη, η οποία θα αποτελεί εγγύηση και συγχρόνως απόδειξη μιας ευνομούμενης σύγχρονης κοινωνίας.

i. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΣΗΜΑΣΙΑ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΪΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Η δικαιοσύνη αποτελεί το θεμέλιο κάθε πολιτικής κοινωνίας και τον ακρογωνιαίο λίθο της κοινωνικής ευρυθμίας. Δικαιοσύνη, σύμφωνα με τη νομική της προσέγγιση, καλείται η ενάσκηση και απονομή του δικαίου ως κρατικού θεσμού και λειτουργίας¹, η ικανοποίηση του αποκαλούμενου γενικά περί δικαίου αισθήματος. Σημαντικής νομικής ακρίβειας ορισμός όσον αφορά στη δικαιοσύνη, παραμένει εκείνος, ο οποίος δόθηκε από τον περίφημο Ρωμαίο νομοδιδάσκαλο Δομίτιο Ουλπιανό (περ. 170 - 223 μ.Χ.) και χρησίμευσε στον Ιουστινιανό σαν βάση του ονομαστού του Ιουστινιάνειου Κώδικα (Digestum ή Πανδέκτη): «Δικαιοσύνη είναι η σταθερά και διηνεκής θέλησις του αποδίδειν εκάστω το προσήκον». Η εφαρμογή της επιτελείται από τη δικαστική εξουσία, η οποία αποτελεί το σύνολο των δικαστηρίων και των δικαστικών αρχών ενός κράτους, κύριο καθήκον του οποίου είναι αφενός η επίλυση των νομικών διαφορών και αφετέρου η διασφάλιση της ορθής και ομοιογενούς εφαρμογής του νόμου. Κρίσιμο γνώρισμα της δικαστικής εξουσίας είναι ότι

---

¹ Μαραγγιανός Ε., επιμ. Βουδούρη Κ. (2007), «Αξίες και δικαιοσύνη στην εποχή της οικουμενικότητας», Αθήνα, εκδόσεις ΙΩΝΙΑ, σ. 180-194

ασκείται μόνο από όργανα των οποίων οι φορείς απολαμβάνουν λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία απέναντι στις άλλες εξουσίες (νομοθετική και εκτελεστική) και τους φορείς τους, διασφαλιζόμενου έτσι του αμερόληπτου της δικαστικής κρίσης.

Η ελληνική έννομη τάξη σήμερα, ως κρατική λειτουργία η οποία προβλέπεται στα άρθρα 87 επ. του Συντάγματος, αντιμετωπίζει μια σειρά από σοβαρά προβλήματα. Αυτά είναι βέβαια γνωστά από πολλά χρόνια σε όσους τη διακονούν ως λειτουργοί ή συλλειτουργοί της, αλλά καθίστανται ολοένα περισσότερο εμφανή και για την ευρύτερη κοινή γνώμη, στις οποίες τη συνείδηση τείνει να απαξιωθεί. Πρόκειται για κομβικής σημασίας τομέα, ο οποίος επηρεάζει και χαράσσει το πλαίσιο των σχέσεων τόσο μεταξύ των πολιτών, όσο και μεταξύ των πολιτών και του κράτους, καθώς από το επίπεδο απονομής της δικαιοσύνης εξαρτάται η τήρηση ή μη του συνόλου των κανόνων δικαίου από τους πολίτες. Η αποτελεσματική λοιπόν και αμερόληπτη λειτουργία του δικαστικού συστήματος εξασφαλίζει το σεβασμό του πολίτη σε αυτό, καθώς ο πολίτης γνωρίζει πλέον πολύ καλά ότι κάθε πράξη που δεν είναι σύμφωνη με το νόμο, θα τιμωρείται αναλόγως. Κατ' αυτόν τον τρόπο διασφαλίζεται η υγιής ανάπτυξη της κοινωνίας και η εύρυθμη λειτουργία του κράτους.

Η κορυφή του παγόβουνου των προβλημάτων της Ελληνικής δικαιοσύνης στις μέρες μας είναι ασφαλώς η υπερβολική καθυστέρηση στην εκδίκαση των υποθέσεων. Οι μεταρρυθμιστικές προσπάθειες επίλυσης του προβλήματος αυτού δεν έλειψαν τις τελευταίες δεκαετίες, τόσο σε συνταγματικό επίπεδο, με την αναθεώρηση του Συντάγματος το έτος 2001, όσο και σε επίπεδο νομοθετικών παρεμβάσεων (ενδεικτικά αναφέρονται : Ν. 2915/2001 «Επιτάχυνση της τακτικής διαδικασίας ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων και λοιπές δικονομικές και συναφείς ρυθμίσεις», Ν. 3160/2003 «Επιτάχυνση της ποινικής διαδικασίας και άλλες διατάξεις», Ν. 3346/2005 «Επιτάχυνση της διαδικασίας ενώπιον των πολιτικών και ποινικών δικαστηρίων και άλλες διατάξεις», Ν. 3659/2008 «Βελτίωση και επιτάχυνση των διαδικασιών της δίκης στα τακτικά διοικητικά δικαστήρια και άλλες διατάξεις», Ν. 3900/2010 «Εξορθολογισμός διαδικασιών και επιτάχυνση της διοικητικής δίκης και άλλες διατάξεις», Ν. 3994/2011 «Εξορθολογισμός και βελτίωση στην απονομή της πολιτικής δικαιοσύνης και άλλες διατάξεις», Ν. 4043/2012 «Μέτρα για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης στα καταστήματα κράτησης και άλλες

διατάξεις», Ν. 4198/2013 « Πρόληψη και καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και προστασία των θυμάτων αυτής και άλλες διατάξεις», Ν. 4335/2015 «Επείγοντα μέτρα εφαρμογής του Ν. 4335/2015. Τροποποιήσεις στον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας», Ν. 4411/2016, άρθρα 8 και 9 «Παραγραφή και παύση ποινικής δίωξης και παραγραφή και μη εκτέλεση ποινών υπό όρο»). Κύριος τους σκοπός ήταν η προώθηση ικανοποιητικών λύσεων, προκειμένου να επιτευχθεί το ζητούμενο της επιτάχυνσης της δικαιοσύνης με παράλληλη θέσπιση διατάξεων εναρμόνισης του δικαιοσύνης μας συστήματος με τις φιλελεύθερες αρχές της Ε.Σ.Δ.Α.² Δυστυχώς όμως, οι ανωτέρω μεταρρυθμιστικές προσπάθειες δεν απέδωσαν θεαματικά αποτελέσματα, διότι, μεταξύ άλλων, ήταν αποσπασματικές και δεν εδύναντο να τύχουν πλήρους εφαρμογής στο υφιστάμενο δικαιοδοτικό σύστημα της Ελλάδος, το οποίο έχει παγιωμένες νοοτροπίες και αναχρονιστικά συστήματα ετών.

Ο εύλογος χρόνος για την εκδίκαση των υποθέσεων είναι θεμελιώδης προϋπόθεση της δικαιοσύνης. Όταν ο χρόνος που μεσολαβεί από την εισαγωγή της υπόθεσης στο δικαστήριο μέχρι την συζήτησή της και την έκδοση απόφαση επ' αυτής, υπερβαίνει για παράδειγμα τα πέντε χρόνια σε κάθε βαθμό δικαιοδοσίας, ξεπερνώντας ενίοτε τον ορίζοντα της ζωής του πολίτη, τότε η καθυστέρηση αυτή στο δικαστικό σύστημα συνιστά ουσιαστικά αρνησιδικία και είναι ασυμβίβαστη με την έννοια του κράτους δικαίου. Ειδικότερα, ως αρνησιδικία ορίζεται η αδυναμία έκδοσής δικαστικής απόφασης εντός εύλογου χρονικού διαστήματος λόγω εγγενών αδυναμιών του συστήματος απονομής δικαιοσύνης. Εξάλλου, όταν η δικαιοσύνη δεν αποδίδεται έγκαιρα, το νόημα της διαφοράς εκλείπει ή οι πρωταγωνιστές χάνονται. Σε πολλές περιπτώσεις που οι υποθέσεις εκδικάζονται χρόνια μετά, τα στοιχεία έχουν πια ξεχαστεί, οι άνθρωποι έχουν αλλάξει ζωή, τόπο ή και χώρα και οι επιχειρήσεις έχουν χαθεί, οπότε η ίδια η διαφορά αρκετά συχνά καθίσταται άνευ αντικειμένου³.

ii. Η ΕΥΛΟΓΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ ΩΣ ΣΥΝΙΣΤΩΣΑ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΗΣ ΔΙΚΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 6§1 Ε.Σ.Δ.Α

² Ηρειώτης Ι. (2005), «Παρατηρήσεις-Προτάσεις επί του νομοσχεδίου για την επιτάχυνση της διαδικασίας ενώπιον των ποινικών δικαστηρίων και άλλες διατάξεις, ΠοινΔικ 2/2005, (ΕΤΟΣ 8^ο), σ. 209.

³ Γιαννούλης-Γιαννουλόπουλος Γ. (2013), «Αρνησιδικία: η ανώτερη μορφή τρομοκρατίας», διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://www.dimourgiaxana.gr/el/άρθρα-μελών/1101-αρνησιδικία-η-ανώτερη-μορφή-τρομοκρατίας>.

Το δικαίωμα δικαστικής προστασίας έχει κατοχυρωθεί με το άρθρο 6 παρ. 1 της Διεθνούς Σύμβασης της Ρώμης του 1950, σύμβαση η οποία επικυρώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με το Ν. 2329/1953. Το Υπουργείο Εξωτερικών της δικτατορίας των συνταγματαρχών κατήγγειλε με ανακοίνωσή του τη σύμβαση αυτή στις 12.12.1969. Έκτοτε η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Σ.Δ.Α) δεν ίσχυε στην ελληνική έννομη τάξη. Μετά την πτώση της δικτατορίας, η Σύμβαση επανακυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974. Κατά τη διάταξη του άρθρ. 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α (4.11.1950), «παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δικάως δημόσια και **εντός λογικής προθεσμίας** υπό ανεξαρτήτου και αμερολήπτου δικαστηρίου, νομίμως λειτουργούντος το οποίον θα αποφασίση είτε επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως, είτε επί του βασίμου πάσης εναντίον του κατηγορίας ποινικής φύσεως».

Την κύρωση της σύμβασης διαδέχθηκε το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος του 1975, με το οποίο καθιερώθηκε ότι αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερισχύουν κάθε άλλης αντίθετης διάταξης νόμου, οι γενικά παραδεδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου και οι διεθνείς συμβάσεις, από την επικύρωση τούτων με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ. Η Ε.Σ.Δ.Α, ως πρωτογενές κοινοτικό δίκαιο έχει υπερνομοθετική ισχύ, αλλά και σε περίπτωση που οι συνταγματικές διατάξεις της έννομης τάξης του κράτους μέλους παρέχουν μειωμένη προστασία, τότε υπερισχύει αυτών, είναι δηλαδή απολύτως δεσμευτική, με καταλυτική επίδραση.

Μετά τη διεθνοποίηση λοιπόν της Ελληνικής έννομης τάξης, οι εσωτερικοί δικονομικοί κανόνες καθίσταται και αυτοί πεδίο αφομοίωσης του διεθνούς και του ευρωπαϊκού δικαίου περί προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και η εσωτερική δίκη μετατρέπεται σε ουσιώδη μηχανισμό προστασίας και πραγμάτωσής των⁴. Κατ' ακολουθία λοιπόν, ο όρος δίκαιη δίκη αναφέρεται στην εντός εύλογης προθεσμίας διεξαγωγή της δίκης. Είναι μάλιστα τόσο θεμελιώδες το κατοχυρωμένο δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, ώστε υποστηρίζεται ότι η δικαιοσύνη χωρίς αυτό δεν θα είχε νόημα ως λειτουργία του δημοκρατικού μας πολιτεύματος. Με την ανωτέρω επιταγή της διάταξης του άρθρ. 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α, ειδικότερα, νοηματοδοτείται το δικαίωμα δικαστικής προστασίας,

---

⁴ Μουκίου Χ. (2011), «Περί της ταχύτητας στην απονομή δικαιοσύνης. Η ταχεία δίκη ως δίκαιη δίκη υπό το φως της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», ΕφημΔΔ-5/2011, σελ. 716.

πρώτιστα, ως η εντός λογικής προθεσμίας εκδίκαση της υπόθεσης, αλλά και με τρόπο τέτοιο, που πράγματι εξασφαλίζεται η ορθή απονομή δικαιοσύνης. Η αξίωση της διάταξης του άρθρ. 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α, σύμφωνα με την οποία η υπόθεση πρέπει να εκδικάζεται μέσα σε λογική προθεσμία, υποστηρίζεται ότι, «πέραν του ότι απορρέει από την υπερνομοθετικής ισχύος (άρθρο 28 του Συντάγματος,...) διάταξη ...πρέπει... να θεωρηθεί ότι ενυπάρχει και στη βούληση του συνταγματικού νομοθέτη του άρθρου 20 (παρ. 1) του Συντάγματος»⁵

iii. Η ΕΥΛΟΓΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ ΩΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Το ανωτέρω κατά το άρθρο 6 παρ. 1 Ε.Σ.Δ.Α κατοχυρωμένο δικαίωμα δικαστικής προστασίας επιτάσσει την εκδίκαση μιας υπόθεσης εντός λογικής προθεσμίας, διάταξη με την οποία συναρτάται η συναφής και κρίσιμη διάταξη του άρθρου 20 παρ. 1 του Συντάγματος μας, η οποία καθιερώνει το αναφαίρετο δικαίωμα του πολίτη να προσφύγει στη δικαιοσύνη και να ζητήσει γρήγορα και αποτελεσματικά την προστασία των δικαιωμάτων του. Το δικαίωμα αυτό, όπως άλλωστε και αυτό της δίκαιης δίκης, δεν περιλαμβάνεται ρητώς στο άρθρο 20 παρ. 1 του ελληνικού Συντάγματος, αλλά συνάγεται ότι εμπεριέχεται στην κατάστρωση της έννομης προστασίας από τον Έλληνα συντακτικό νομοθέτη. Το δικαίωμα του πολίτη για παροχή έννομης προστασίας από τα Δικαστήρια καθίσταται λοιπόν ατομικό συνταγματικό δικαίωμα και αρχή του κράτους δικαίου και αντιστοιχεί στη θεμελιώδη υποχρέωση της Πολιτείας να εγγυηθεί ότι τα δικαιώματα του πολίτη θα προστατευτούν από ένα δικαστήριο. Όταν η Πολιτεία προσθέτει διαρκώς νέα εμπόδια για την άσκηση της δικαστικής προστασίας, σημαίνει ότι παρακωλύει την ενάσκηση του συνταγματικού δικαιώματος, μη εκπληρώνοντας με την εκ του Συντάγματος διδόμενη ευχέρεια, την υποχρέωσή της για προστασία των πολιτών. Χωρίς δε τη διάταξη του άρθρου 20 παρ. 1 Σ, όλες οι διατάξεις για την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων που κατοχυρώνουν το κράτος δικαίου είναι άνευ αντικειμένου⁶. Η κατοχύρωση τέλος, της ταχείας παροχής δικαστικής προστασίας στο άρθρο 20 παρ. 1 Σ, έχει την έννοια ότι πρέπει να περιβάλλεται και με ταχύτητα το δικαίωμα για την παροχή δικαστικής προστασίας, εξισούμενης της ταχύτητας με την δραστικότητα, την

⁵ Καράκωστας Κ. (2006), «Το Σύνταγμα, Ερμηνευτικά Σχόλια-Νομολογία», Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 449.

⁶ Αργυρός Α. (2015), «Η δίκαιη ικανοποίηση λόγω υπερβάσεως της εύλογης διάρκειας της δίκης (Ν. 4055/2012, Ν. 4239/2014)», Αθήνα-Θεσσαλονίκη, εκδ. Σάκκουλα, σελ. 2.

πληρότητα, την πειστικότητα, την ορθότητα και τη δυνατότητα ελέγχου της παρεχόμενης δικαστικής προστασίας.

iv. ΤΑΧΥΤΗΤΑ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΩΣ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΑΠΟΝΟΜΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Την αποτελεσματικότητα στην απονομή της δικαιοσύνης συνιστούν αφενός η ταχύτητα, δηλαδή οι ποσοτικές της επιδόσεις και αφετέρου η ποιότητα, η νομική δηλαδή ορθότητα των δικαστικών αποφάσεων. Η αναντίρρητη αναγόρευση του στοιχείου της ταχύτητας στην απονομή δικαιοσύνης ως συστατικού στοιχείου του ίδιου του δικαιώματος στη παροχή δικαστικής προστασίας, οδήγησε στην ανάδυση ενός εύλογου προβληματισμού : Ποια είναι η προτιμητέα δικαιοσύνη, αυτή που απονέμεται ποιοτικά ή αυτή που απονέμεται ταχέως⁷; Η ποσοτικοποίηση όμως ενός εγγενώς ποιοτικού μεγέθους, όπως είναι η δικαιοσύνη, παρουσιάζει ειδικές δυσκολίες και κινδύνους. Η απάντηση λοιπόν, στον προβληματισμό αυτό είναι ότι η οποιαδήποτε προσπάθεια για επιτάχυνση της απονομής δικαιοσύνης δεν πρέπει επ' ουδενί να επιδιωχθεί εις βάρος της ποιότητας της απονεμόμενης δικαιοσύνης, αγαθού υπέρτερου της επιτάχυνσης, που αποτελεί κατάκτηση του νομικού μας πολιτισμού. Σε καμία όμως περίπτωση, η ανωτέρω απάντηση δεν θα πρέπει να αποτελεί δικαιολογία για την βραδυπορία της δικαιοσύνης στην Ελλάδα. Ευκταία συνεπώς, είναι η αναζήτηση της ισορροπίας ανάμεσα στην ανάγκη της ταχύτητας της δίκης αφενός και της αμεροληψίας και ανεξαρτησίας του δικαστή αφετέρου και συνακόλουθα της ποιότητας της εκφερόμενης δικανικής κρίσης, περαιτέρω δε και της ίδιας της νομιμοποίησης της δικαιοδοτικής λειτουργίας.⁸

v. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η επιτάχυνση απονομής δικαιοσύνης στην Ελλάδα αποτέλεσε διαχρονικά θεμιτή φιλοδοξία της εκάστοτε Κυβέρνησης και του εκάστοτε αρμόδιου Υπουργού Δικαιοσύνης αυτής. Η Ελλάδα, έως και τη δεκαετία του 1960, δεν αντιμετώπιζε σημαντικά προβλήματα καθυστέρησης απονομής δικαιοσύνης. Σύμφωνα όμως

---

⁷ Μουκίου Χ. (2011), «Περί της ταχύτητας στην απονομή δικαιοσύνης. Η ταχεία δίκη ως δίκαιη δίκη υπό το φως της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», ΕφημΔΔ-5/2011, σελ. 716.

⁸ Μακρής Δ. (2004), «Οργάνωση και Επιτάχυνση της έννομης προστασίας στο ΣτΕ κατά το διάστημα των ετών 1990-2002, Σειρά Διοίκηση και Πολιτεία», Μελέτες 33, Αθήνα-Κομοτηνή, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 20.

με τα δεδομένα που αφορούν την ετήσια απόδοση των δικαστηρίων, τα οποία παρέχονται από τους ετήσιους πίνακες της έκδοσης της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδας (ΕΣΥΕ) «Στατιστική της Δικαιοσύνης», από το 1970, και ιδιαίτερα μετά τα μέσα της δεκαετίας του 1990, αυξήθηκε σταθερά στο σύνολο των πολιτικών πρωτοδικείων της χώρας, ο λόγος των υπολειπόμενων υποθέσεων προς τις υποβληθείσες. Για τα πολιτικά εφετεία, τα στοιχεία δείχνουν συστηματικά, μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα για την ολοκλήρωση των υποθέσεων σε σχέση με τα πρωτοδικεία. Μετά από το έτος 1992, ο αριθμός των υπολειπόμενων υποθέσεων αυξάνεται σημαντικά στα πολιτικά μονομελή πρωτοδικεία και μετά από μια σύντομη βελτίωση, και στα πολιτικά εφετεία. Στα πολιτικά πολυμελή Πρωτοδικεία, ο αριθμός των υπολειπόμενων υποθέσεων αυξάνεται μετά από μια πιο παρατεταμένη μείωση. Η εξέλιξη των αναβεβλημένων υποθέσεων δείχνει ότι στα πολιτικά Πρωτοδικεία αυτή η αλλαγή πρέπει να αποδοθεί στην αναδιάταξη των αναβεβλημένων προς τις υπολειπόμενες υποθέσεις, αφού οι αναβεβλημένες απλώς αναταξινομήθηκαν ως υπολειπόμενες. Αυτή η αναδιάταξη, όπως φαίνεται από τη συνεχή αύξηση του ποσοστού των υποθέσεων που δεν ολοκληρώθηκαν προς τις υποθέσεις που υποβλήθηκαν, δεν κατόρθωσε να αναχαιτίσει την επιδείνωση του χρόνου απονομής δικαιοσύνης. Το γεγονός ότι η ακύρωση των αναβεβλημένων υποθέσεων δεν κατορθώνει να μειώσει την τεκμηριωμένη αύξηση του χρόνου απονομής της δικαιοσύνης, συμφωνεί με το ότι οι προσπάθειες του περιορισμού της αναποτελεσματικότητας των Δικαστηρίων χωρίς να αντιμετωπιστούν τα βαθύτερα αίτια, συνήθως δεν είναι αποτελεσματικές. Η διοικητική Δικαιοσύνη, από την άλλη πλευρά, έχει επιδείξει μια πιο σταθερή απόδοση ανά τις δεκαετίες, η οποία όμως παραμένει πενιχρή σε απόλυτη κλίμακα, αφού πάνω από τις μισές υποθέσεις που υποβάλλονται κάθε έτος, αντιστοιχούν σε υποθέσεις που παραμένουν ανεπίλυτες στο τέλος του ιδίου έτους. Σημειωτέον ότι τα διοικητικά Εφετεία ιδρύθηκαν το έτος 1971 και το χαμηλό ποσοστό υποθέσεων που παρέμειναν ανεπίλυτες στο τέλος αυτού του έτους, οφείλεται στο νέο χαρακτήρα του θεσμού. Επιπλέον, η απόδοση των διοικητικών δικαστηρίων, τόσο των πρωτοδικείων όσο και των Εφετείων, είναι συγκρίσιμη με τα πρωτοδικεία να αποδίδουν εξίσου απογοητευτικά με τα Εφετεία. Τα δεδομένα μας δείχνουν ότι, ανάλογα με το είδος του δικαστηρίου, ένα ποσοστό 40-70% των υποθέσεων που

υποβάλλονται κάθε χρόνο, αντιστοιχούν σε υποθέσεις που δεν ολοκληρώθηκαν το ίδιο έτος⁹.

vi. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΒΡΑΔΥΠΟΡΙΑΣ ΑΠΟΝΟΜΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ – ΚΑΤΑΔΙΚΕΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΑΠΟ Ε.Δ.Δ.Α

Το ζήτημα της έγκαιρης παροχής δικαστικής προστασίας απασχολεί εντονότερα σήμερα, λόγω της πληθώρας καταδικαστικών αποφάσεων σε βάρος της Ελλάδας, αναφορικά προς τον εύλογο χρόνο παροχής δικαστικής προστασίας. Η χώρα μας μετρά ήδη 70 καταδίκες (40 για ποινικές υποθέσεις και 30 για αστικές) την πενταετία 2010-2015, ενώ ήδη εκκρεμούν προς εκδίκαση στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, 250 (!) ελληνικού ενδιαφέροντος μόνον για ποινικές και αστικές υποθέσεις, ενώ άλλες εκατό μόνον για αποφάσεις του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Καταδίκες, πέραν της Ελλάδος, μετρούν και άλλες ευρωπαϊκές χώρες, όμως για τη χώρα μας το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο έχει προχωρήσει με απόφασή του σε διαπιστώσεις ιδιαίτερα σοβαρές. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι το έτος 2012, βάσει στοιχείων του Υπουργείου Δικαιοσύνης για τη διοικητική δικαιοσύνη, στο Συμβούλιο της Επικρατείας εκκρεμούσαν σχεδόν 28.000 υποθέσεις, με μέσο όρο εκδίκασης τα πέντε έτη. Στα εννέα λειτουργούντα Διοικητικά Εφετεία εκκρεμούσαν περισσότερες από 60.000 υποθέσεις, με μέσο όρο εκδίκασης τα τριάντα έτη, ενώ στα τριάντα Διοικητικά Πρωτοδικεία εκκρεμούσαν πάνω από 376.000 υποθέσεις, με μέσο όρο εκδίκασης τα πέντε έτη. Στο Ελεγκτικό Συνέδριο εκκρεμούσαν περισσότερες από 30.000 υποθέσεις, με μέσο όρο εκδίκασης τα τρία χρόνια. Αντίστοιχα και τα στοιχεία για την πολιτική δικαιοσύνη: στον Άρειο Πάγο εκκρεμούσαν σχεδόν 2.700 υποθέσεις, με μέσο όρο εκδίκασης τον ένα χρόνο, στα είκοσι ένα πολιτικά Εφετεία εκκρεμούσαν πάνω από 36.000 υποθέσεις, με μέσο όρο εκδίκασης τα τρία χρόνια, στα εξήντα τέσσερα Πρωτοδικεία εκκρεμούσαν πάνω από 255.000 υποθέσεις, με μέσο όρο εκδίκασης τα τρία χρόνια στις αστικές και τέσσερα χρόνια στις ποινικές υποθέσεις, ενώ στα τριακόσια ένα Ειρηνοδικεία εκκρεμούσαν περισσότερες από 500.000 υποθέσεις, με μέσο όρο εκδίκασης τα τρία χρόνια, διάρκεια που ήδη έχει αυξηθεί σημαντικά, λόγω του συνεχώς αυξανόμενου όγκου των αιτήσεων του

---

⁹ Μητσόπουλος Μ.-Πελαγίδης Θ, *Κατανοώντας την κρίση στην Ελλάδα»,* Αθήνα, Εκδόσεις Ψυχογιός ΑΕ, σελ. 128 επ.

Ν. 3869/2010 περί υπερχρεωμένων νοικοκυριών και της μεταφοράς σε αυτά μεγάλου μέρους των υποθέσεων της εκουσίας δικαιοδοσίας¹⁰.

Περαιτέρω, οι αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α (Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου) παρέχουν πρόσθετες πειστικές ενδείξεις ότι οι καθυστερήσεις απονομής δικαιοσύνης είναι όντως υπερβολικές και οδηγούν στην παραβίαση των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ελλάδα¹¹. Η χώρα μας έχει ήδη καταδικαστεί από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων πάνω από 400 φορές. Πολλοί παράγοντες της Δικαιοσύνης πιστεύουν ότι οι εξωφρενικές καθυστερήσεις στην έκδοση αποφάσεων αγγίζουν σήμερα τα όρια της αρνησιδικίας και της παραβίασης του θεμελιώδους δικαιώματος της δικαστικής προστασίας :«Στα διοικητικά πρωτοδικεία είναι εκκρεμείς 365.000 υποθέσεις», ανέφερε η Πρόεδρος της Ένωσης Διοικητικών Δικαστών, Ειρήνη Γιανναδάκη την 17-5-2015, στην τηλεοπτική εκπομπή «ΟΡΙΖΟΝΤΑΣ» του δημοσιογράφου Σωτήρη Δανέζη με τίτλο «ΑΡΝΗΣΙΔΙΚΙΑ», επισημαίνοντας ότι κάθε δικαστής «χρεώνεται» με 280 υποθέσεις τον χρόνο. «Σκεφτείτε ότι στην Αθήνα 130 εισαγγελείς έπρεπε να χειριστούν, το 2014, 148.000 μηνύσεις!» ανέφερε στην ίδια εκπομπή ο Γενικός Γραμματέας της Ένωσης Εισαγγελέων Ελλάδος Δημήτρης Ζημιανίτης¹². Ακόμη, ο Πρόεδρος του Τριμελούς Συμβουλίου Διοίκησης του Πρωτοδικείου Αθηνών, Εφέτης, Σπ. Γεωργουλέας, σε ομιλία που απηύθυνε την 14-11-2015 προς την Ολομέλεια των Προέδρων των Δικηγορικών Συλλόγων της χώρας, αναφέρθηκε στις σοβαρές ελλείψεις που παρατηρούνται τόσο σε δικαστές, οι οποίοι καλούνται στο εξής να διαχειρισθούν διπλάσιο αριθμό υποθέσεων, όσο και σε δικαστικούς υπαλλήλους, επισημαίνοντας παράλληλα την παντελή απουσία αποθηκευτικών χώρων για τη αποτελεσματική φύλαξη των δικογραφιών, αλλά και την υστέρηση του Πρωτοδικείου σε υλικοτεχνική υποδομή, ιδίως σε υπηρεσίες

---

¹⁰ Φορτσάκης Π. (16-5-2013), «Ταχύτητα και Ποιότητα στην απονομή δικαιοσύνης», Εισήγηση στην ανοιχτή εκδήλωση που έλαβε χώρα στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών την 15-6-2013 με θέμα «Γιατί δυσλειτουργεί η δικαιοσύνη;» του κύκλου υπό τον γενικό τίτλο: «Ελλάδα: Μεταρρυθμίσεις, Ρήξεις, Τομές».

¹¹ Τα δεδομένα που αφορούν την ετήσια απόδοση των δικαστηρίων παρέχονται από τους ετήσιους πίνακες της έκδοσης της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδας (ΕΣΥΕ) «Στατιστική της δικαιοσύνης» βλ. σχετικά Μητσόπουλος Μ.-Πελαγίδης Θ. (2012), «Αποτελεσματικότητα και Ποιότητα της Δικαιοσύνης στην Ελλάδα», Μητσόπουλος Μ.-Πελαγίδης Θ, *Κατανοώντας την κρίση στην Ελλάδα*, Αθήνα, Εκδόσεις Ψυχογιός ΑΕ, σελ. 122 επ.

¹² «MEGA CHANNEL» (17.05.2015), εκπομπή «ΟΡΙΖΟΝΤΑΣ» του δημοσιογράφου Σωτήρη Δανέζη με τίτλο «ΑΡΝΗΣΙΔΙΚΙΑ».

μηχανογράφησης των υπηρεσιών του¹³. Σημειωτέον ότι σύμφωνα με τον πίνακα επιδόσεων που δημοσιεύει η Ειδική Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την αποτελεσματικότητα της δικαιοσύνης (European Commission for the Efficiency of Justice), το 2013 ο χρόνος εκδίκασης δικαστικών υποθέσεων στην Ελλάδα, εξαιρουμένων των ποινικών υποθέσεων, ήταν κατά μέσο όρο 510 ημέρες, ενώ το 2015 η Ελλάδα εμφανίζεται να κατακτά την πρώτη θέση, μεταξύ των 27 κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην καθυστέρηση απονομής Δικαιοσύνης¹⁴. Επιπρόσθετα, η υπέρμετρη καθυστέρηση διεκπεραίωσης των υποθέσεων από το Ελληνικό δικαιοσύνη σύστημα, όχι μόνο πλήττει τα δικαιώματα των πολιτών, διαβρώνοντας τον κοινωνικό ιστό και υπονομεύοντας τους δημοκρατικούς θεσμούς και την ασφάλεια δικαίου¹⁵, αλλά συνολικά ασκεί σημαντική επίδραση στην οικονομική δραστηριότητα και δυσχεραίνει την εθνική πολιτική οικονομικής ανάπτυξης της χώρας. Η μακροχρόνια καθυστέρηση στην επίλυση των δικαστικών διαφορών, καθώς και οι δικαστικές αμφισβητήσεις επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στην Ελλάδα, είναι συνήθη φαινόμενα τα οποία δεν προάγουν την ανάπτυξη και την ασφάλεια των επενδύσεων. Η πολυετής διατήρηση μίας ένδικης εκκρεμότητας πολλές φορές ισοδυναμεί με την καταδίκη ενός επιχειρηματικού σχεδίου¹⁶. Έτσι, η ταχύτητα απονομής δικαιοσύνης αποτελεί σοβαρό προτέρημα για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας και τη διευκόλυνση των επενδύσεων, μέσω της εμπέδωσης του κράτους δικαίου, καθώς τα απαξιωμένα δικαιώματα μειώνουν επενδυτικές δραστηριότητες και δημιουργούν αντικίνητρα μη εκπλήρωσης των συμβάσεων¹⁷.

---

¹³ Δελτίο τύπου της Ολομέλειας των Προέδρων των Δικηγορικών Συλλόγων της χώρας, που συνεδρίασε το Σάββατο 14 Νοεμβρίου 2015, στα γραφεία του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών: <http://www.dsa.gr/δελτία-τύπου/αποφάσεις-ολομέλειας/αποφάσεις-ολομέλειας-προέδρων-δικηγορικών-συλλόγων-ελλάδος-σάββατο>.

¹⁴ «MEGA CHANNEL» (17.05.2015) ό.π.

¹⁵ Δελλής Γ. (2012), «Η αίτηση δίκαιης ικανοποίησης του Ν. 4055/2012, Το δικαίωμα στην εύλογη διάρκεια της διοικητικής δίκης», Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 3.

¹⁶ Σύνδεσμος Ελλήνων Βιομηχάνων (ΣΕΒ), Παρατηρητήριο Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος (Σεπτ. 2014), διοικητική σύνοψη με τίτλο: «Επιτάχυνση της απονομής δικαιοσύνης και της επίλυσης διαφορών, προϋπόθεση για τις επενδύσεις και την ανάπτυξη»: http://www.sev.org.gr/Uploads/pdf/synopsiEkthesisAponomiDikaiosinis_25914.pdf. Φορτσάκης Θ. (2014), «Η επιτάχυνση της απονομής της δικαιοσύνης», στο συλλογικό τόμο της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών με θέμα: «Ανταγωνιστικότητα για ανάπτυξη: Προτάσεις πολιτικής», σελ. 563-574.

¹⁷ Εταιρία Δικαστικών Μελετών (2016), Σύνοψη μελέτης «Συμβολή για την Αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης», Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 70.

Από όσα προηγούνται λοιπόν, προκύπτει σαφώς ότι σήμερα οφείλει να υπάρξει σύνθεση, αφενός των αναγκών και των προβλημάτων που καθιστούν την δικαιοσύνη «βραδυπορούσα» και αφετέρου του χαρακτήρα του δημόσιου συμφέροντος¹⁸. Καθίσταται πλέον αναγκαίος ένας συνολικός ανασχεδιασμός του συστήματος απονομής της δικαιοσύνης με έμφαση στην ταχύτητα, αλλά παράλληλα και στην διατήρηση της ποιότητας, της ανεξαρτησίας και της αξιοπιστίας της. Η χρονική αυτή περίοδος μάλιστα, δημιουργεί «παράθυρο ευκαιρίας» για την επιτάχυνση απονομής δικαιοσύνης, μιας και το έτος 2015 η Ελλάδα εμφανίζεται να κατακτά την πρώτη θέση, μεταξύ των 27 κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην καθυστέρηση απονομής Δικαιοσύνης¹⁹, η οποία όχι μόνο πλήττει το διεθνές κύρος της χώρας ως κράτους δικαίου, αλλά επιπλέον συνιστά και μία σημαντική αιτία για την έλλειψη και μη προσέλκυση μεγάλων παραγωγικών επενδύσεων, για τις οποίες γίνεται πολύς λόγος τα τελευταία χρόνια της οικονομικής κρίσης. Απέναντι σε χώρες με νομικό πολιτισμό γρήγορο, σαφή, και αποτελεσματικό, η χώρα μας παρουσιάζει ένα πολύ σημαντικό ανταγωνιστικό μειονέκτημα. Η βραδύτητα στην απονομή της δικαιοσύνης αντιβαίνει στις επιθυμίες των δυνητικών επενδυτών για καθαρούς όρους και σαφή χρονικά πλαίσια στην υλοποίηση των σχεδίων και συνεπάγεται πρόσθετες επιβαρύνσεις σε κόστος, χρόνο και αδυναμία επιχειρηματικού προγραμματισμού. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στην έκθεση πολιτικής-συμπεράσματα και προτάσεις, του καινοτόμου εργαστηρίου του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης & Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης με τίτλο «Βελτίωση Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος», «...στην Ελλάδα κάθε πολίτης μπορεί να προσφύγει στο Συμβούλιο της Επικρατείας, πληρώνοντας ένα παράβολο 450 ευρώ, και να σταματήσει επ' αόριστο μια επένδυση 450 εκατ. Ευρώ. Αυτό δεν συμβαίνει σε καμία άλλη αναπτυγμένη χώρα»²⁰. Ίσως, λοιπόν, η ταχεία απονομή δικαιοσύνης να αποτελεί ένα από τα βασικά κλειδιά επανεκκίνησης της οικονομίας, άρα και επίτευξης της πολυπόθητης ανάπτυξης²¹.

¹⁸ «Ιδεότυπος» δημόσιας πολιτικής.

¹⁹ «MEGA CHANNEL» (17.05.2015) ό.π.

²⁰ Καινοτόμο εργαστήριο Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης & Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (Ιούλιος 2011), Έκθεση πολιτικής-συμπεράσματα και προτάσεις με τίτλο «ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ», Αθήνα, σελ 50 επ.

²¹ Φορτσάκης Π., ό.π, στην ομιλία του με θέμα «Ταχύτητα και Ποιότητα στην απονομή δικαιοσύνης».

vii. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ (Γαλλία – Γερμανία)

Είναι γεγονός ότι τα ηπειρωτικά δίκαια της Ευρώπης, κυρίως δε της Γαλλίας και της Γερμανίας (με κυρίαρχη τη ρωμαϊκή επιρροή και καταγωγή τους), διαμόρφωσαν αποφασιστικά και το Ελληνικό δίκαιο. Όσον αφορά τη Γαλλική δικαιοσύνη, την δομή της, αλλά και την σπουδαιότητά που αποδίδει σε αυτή η κυβέρνησή της, λεκτέα είναι τα ακόλουθα: Από τη Γαλλική Επανάσταση και εφεξής, η Γαλλική Δικαιοσύνη είναι οργανωμένη σε δύο κλάδους: τον πολιτικό-ποινικό (*ordre judiciaire*) και τον διοικητικό (*ordre administratif*), στο πρότυπο των οποίων οργανώθηκε και η ελληνική Δικαιοσύνη. Κάθε κλάδος διαθέτει τρεις βαθμούς δικαιοδοσίας, στην κορυφή των οποίων βρίσκονται αντίστοιχα το Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο και το Συμβούλιο της Επικρατείας. Το σύστημα της καθ' ύλην αρμοδιότητας διακρίνεται από σαφήνεια και συνεπικουρείται από την ύπαρξη ειδικών Δικαστηρίων, ώστε, σε αντίθεση με το Ελληνικό σύστημα απονομής δικαιοσύνης, εξειδικευμένοι Δικαστές να επιλαμβάνονται συγκεκριμένων υποθέσεων, με σκοπό την ταχύτητα και την ποιότητα έκδοσης των αποφάσεων. Ειδικότερα, εξειδικευμένα πολιτικά δικαστήρια επιλαμβάνονται πληθώρας ένδικων διαφορών, όπως εργατικών, εμπορικών, κοινωνικοασφαλιστικών και περιουσιακών που αφορούν αγροτικά ακίνητα, ενώ εξειδικευμένα διοικητικά δικαστήρια επιλαμβάνονται των υποθέσεων ασύλου, κοινωνικής πρόνοιας και πειθαρχικού δικαίου. Η αποτελεσματικότητα και ο εκσυγχρονισμός της Δικαιοσύνης απασχολεί διαχρονικά τις γαλλικές κυβερνήσεις. Η σημασία δε που αποδίδεται σε αυτή, αντικατοπτρίζεται και στις δαπάνες του κρατικού της προϋπολογισμού. Ήδη, για το έτος 2017 ο προϋπολογισμός του Υπουργείου Δικαιοσύνης θα αυξηθεί κατά 300 εκατομμύρια Ευρώ, παρουσιάζοντας συνολική αύξηση ποσοστού 14% την τελευταία πενταετία. Μεταξύ των διαφόρων θεσμικών και νομοθετικών πρωτοβουλιών που ανελήφθησαν στο πλαίσιο του τρέχοντος πενταετούς προγράμματος βελτίωσης της Γαλλικής Δικαιοσύνης, ξεχωρίζει η αναδιάρθρωση του χάρτη του συνόλου των Γαλλικών Δικαστηρίων, ο οποίος, από την εποχή του Ναπολέοντα, παρέμενε ουσιωδώς αμετάβλητος. Στο πλαίσιο αυτό, συγχωνεύθηκαν και καταργήθηκαν επίσης δικαστήρια του πρώτου και δεύτερου βαθμού δικαιοδοσίας και ανακατανεμήθηκαν οι κατά τόπον αρμοδιότητες σύμφωνα με τα σύγχρονα πληθυσμιακά και κοινωνικά δεδομένα, πρόβλημα το οποίο είναι μέγιστης σπουδαιότητας και για τη χώρα μας και οφείλει να επιλυθεί άμεσα. Το

τρέχον πρόγραμμα εκσυγχρονισμού της γαλλικής Κυβέρνησης κατέληξε στη θέσπιση, τον Νοέμβριο του 2016, του Νόμου 2016-1547 «για τον εκσυγχρονισμό της Δικαιοσύνης του 21ου αιώνα», στον οποίο περιέχεται ένα πλήθος διατάξεων υπό τους εξής βασικούς άξονες:

α. Τη διευκόλυνση της πρόσβασης στη Δικαιοσύνη (επιβεβαίωση της αρχής της δωρεάν πρόσβασης στη Δικαιοσύνη, παροχή υπηρεσιών δικηγόρων, επιμελητών και συμβολαιογράφων με ηλεκτρονικά μέσα κ.α.),

β. Την ενθάρρυνση των εναλλακτικών μορφών επίλυσης των διαφορών (υποχρεωτικό στάδιο προδικαστικού συμβιβασμού, διαμεσολάβηση κ.α.),

γ. Την αφαίρεση δικαστηριακής ύλης και την ανάθεσή της σε συμβολαιογράφους και όργανα της Δημόσιας Διοίκησης (έκδοση συναινετικών διαζυγίων, αλλαγή ονόματος και επωνύμου κ.α.),

δ. Τη λειτουργική και οργανωτική αναδιοργάνωση των Δικαστηρίων και

ε. Τον εκσυγχρονισμό δικονομικών διατάξεων όλων των δικαιοδοσιών.

Ο ανωτέρω Νόμος 2016-1547 έχει γίνει αντικείμενο σοβαρής κριτικής, κυρίως λόγω του ετερόκλητου των διατάξεών του, αλλά δεν υπάρχουν ακόμη στοιχεία από την εφαρμογή του, ώστε να εκτιμηθεί η πραγματική επιρροή του στον εκσυγχρονισμό της γαλλικής Δικαιοσύνης και στην επίτευξη του τετραπλού στόχου για ένα σύστημα Δικαιοσύνης πιο αποτελεσματικό, απλό, ευκόλως προσβάσιμο και ανεξάρτητο.

Όσον αφορά δε την Γερμανία, αν εξαιρεθεί το γεγονός ότι είναι Ομόσπονδο Δημοκρατικό κράτος και ένεκα της οργάνωσής του, το δικαστικό του σύστημα είναι επίσης διαρθρωμένο με ομοσπονδιακό τρόπο (η δικαιοσύνη απονέμεται από τα ομοσπονδιακά δικαστήρια και από τα δικαστήρια των 16 ομόσπονδων κρατιδίων (Länder), τα οποία είναι κυρίως επιφορτισμένα με τη διοίκηση της δικαιοσύνης), το δικαστικό της σύστημα προσομοιάζει με αυτό της Γαλλίας. Συγκεκριμένα, υποδιαιρείται στην τακτική δικαιοδοσία και στα ειδικά δικαστήρια. Η τακτική δικαιοδοσία περιλαμβάνει την αστική και την ποινική δικαιοδοσία, ενώ η ειδική δικαιοδοσία περιλαμβάνει πέντε ανεξάρτητους ειδικούς κλάδους : α. Την δικαιοδοσία επί εργατικών διαφορών, β. Την δικαιοδοσία επί φορολογικών υποθέσεων, γ. Την δικαιοδοσία στον τομέα της κοινωνικής νομοθεσίας και τέλος δ. Την δικαιοδοσία επί διοικητικών υποθέσεων.

Επιπλέον, υπάρχει η συνταγματική δικαιοδοσία, η οποία περιλαμβάνει το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο και τα συνταγματικά δικαστήρια των Länder²².

viii. Ο ΚΥΚΛΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΑΧΥΝΣΗΣ ΑΠΟΝΟΜΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το Ελληνικό Κράτος, αναγνωρίζοντας το πρόβλημα της καθυστέρησης στην απονομή της δικαιοσύνης και τη δημόσια ανησυχία που αυτό έχει προκαλέσει, οφείλει δια των κυβερνητικών του οργάνων, καθώς και των επίσημων φορέων εξουσίας του, πρωτίστως να αναζητήσει τα αίτια και να ρυθμίσει κατά προτεραιότητα το σύνολο του ζητήματος – προβλήματος με τους ακόλουθους τρόπους²³: α) διαμορφώνοντας τη πολιτική του, κάνοντας δηλαδή εξειδικευμένες προτάσεις επίλυσης αυτού, εξετάζοντας παράλληλα όλες τις διαθέσιμες εναλλακτικές που δύνανται να υπάρξουν, β) επιλέγοντας τις προσφορότερες λύσεις και δράσεις, επιλέγοντας δηλαδή την υιοθέτηση κάποιας δημόσιας πολιτικής, γ) θέτοντας σε εφαρμογή τις λύσεις και δράσεις αυτές, δ) παρακολουθώντας και αξιολογώντας τόσο τις επιμέρους δράσεις της, όσο και την δημόσια πολιτική στο σύνολό της και ε) εν τέλει, διαπιστώνοντας τις αστοχίες και τα κενά που παρουσιάστηκαν στην εφαρμογή της πολιτικής αυτής, να θέσει εκ νέου ως προτεραιότητα την βελτίωση – επικαιροποίηση – τελειοποίηση της εν λόγω πολιτικής²⁴. Στην Ελλάδα βέβαια της οικονομικής κρίσης, η οποία αγωνίζεται να επιβιώσει και προσπαθεί απεγνωσμένα και με πολύ πόνο και κόπο να περιορίσει τις σπατάλες στις κρατικές δαπάνες και να αυξήσει τα δημόσιά της έσοδα, τα πρακτικά μέτρα επίλυσης των προβλημάτων της δικαιοσύνης μοιάζουν ουτοπικά, ελλείψει κονδυλίων, αλλά με στοχευμένες λύσεις μπορούν να καταστούν ρεαλιστικά.

Το αγαθό λοιπόν, της δικαιοσύνης οφείλει πρωτίστως να παρέχεται αρμοδίως από τους εσωτερικούς του δρώντες (βλ. κατωτέρω) ως δημόσια υπηρεσία.

²² https://e-justice.europa.eu/content_judicial_systems_in_member_states-16-de-el.do

²³ Λαδής Σ. – Νταλάκου Β. (2010), «Ανάλυση Δημόσιας Πολιτικής», σελ. 1894-1895 με αναφ. στον J. Anderson (2006:6)

²⁴ «Ο κύκλος της Δημόσιας Πολιτικής», πανεπιστημιακές διαλέξεις Καθηγητή Ι. Πλυμάκη στο πλαίσιο του μαθήματος «Δημόσιες Πολιτικές» του μεταπτυχιακού προγράμματος του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου «Διακυβέρνηση και Δημόσιες Πολιτικές» (Α΄ χειμερινό εξάμηνο 2015-2016)

Πρόκειται για μια αποκεντρωμένη μέθοδο παροχής, μιας και το παρεχόμενο αγαθό της δικαιοσύνης προσφέρεται από τα κατά τόπον και καθ' ύλην αρμόδια Δικαστήρια σε ολόκληρη την Ελληνική Επικράτεια, η προσβασιμότητα δε των ωφελούμενων στο αγαθό αυτό, τίθεται υπό τις προϋποθέσεις του νόμου. Είναι δε μονοπωλιακή παροχή της Πολιτείας προς τους ωφελούμενους πολίτες, ενώ στην παροχή αυτή υφίσταται ιεραρχία. Ως κοινό λοιπόν δημόσιο αγαθό, άρα παρεχόμενο δημοσίως, η δικαιοσύνη και η επιτάχυνση αυτής είναι δημόσια αρμοδιότητα. Για το λόγο αυτό, οι εσωτερικοί δρώντες – εσωτερικό περιβάλλον της εν λόγω πολιτικής (Κυβέρνηση δια του αρμόδιου υπουργείου Δικαιοσύνης, Κοινοβούλιο, Ολομέλειες και Διοικήσεις Δικαστηρίων) οφείλουν να διαδραματίσουν ένα σημαντικό, αλλά όχι κυρίαρχο ρόλο έναντι των εξωτερικών δρώντων – εξωτερικού περιβάλλοντος (ενώσεις δικαστικών λειτουργιών, δικηγορικοί σύλλογοι, διεθνείς και ευρωπαϊκοί οργανισμοί, επικουρικά όργανα απονομής δικαιοσύνης, ΣΕΒ, ΕΒΕΑ και κυρίως πολίτες και ενώσεις αυτών) στην διαμόρφωση της εθνικής πολιτικής περί επιτάχυνσης απονομής δικαιοσύνης.

II. ΔΡΩΝΤΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΑΧΥΝΣΗΣ ΑΠΟΝΟΜΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

i. ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΙ ΔΡΩΝΤΕΣ

i.i. Κυβέρνηση (ιδίως δια του Υπουργείου Δικαιοσύνης) : Το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων είναι επιφορτισμένο με τη διαχείριση μιας εκ των τριών λειτουργιών της Πολιτείας, της δικαστικής. Κύριο έργο του Υπουργείου είναι η ανάπτυξη ενός Κράτους Δικαίου, μέσα από το οποίο θα εξασφαλίζεται η ταχύτερη και αρτιότερη απονομή της δικαιοσύνης, τηρούμενης της επιταγής του άρθρου 87 του Συντάγματος για τη διασφάλιση της προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας των δικαστών, η ενίσχυση της διαφάνειας και της ασφάλειας δικαίου για τους πολίτες, η διεύρυνση των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων και ελευθεριών, η σχεδίαση και εφαρμογή της γενικής σωφρονιστικής πολιτικής της χώρας σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, η μείωση της εγκληματικότητας, καθώς και η τήρηση των διεθνών υποχρεώσεων της χώρας στον τομέα ευθύνης του, όπως απορρέουν από τη συμμετοχή της σε διεθνείς οργανισμούς, διεθνείς συνθήκες και συμβάσεις. Προς την κατεύθυνση αυτή, το Υπουργείο Δικαιοσύνης αναλαμβάνει νομοθετικές πρωτοβουλίες για την τροποποίηση της ισχύουσας νομοθεσίας ή τη

θέσπιση νέων κανόνων δικαίου, καταρτίζοντας σχέδια νόμου, τα οποία τίθενται στη Βουλή προς ψήφιση, σύμφωνα με την προβλεπόμενη από το Σύνταγμα διαδικασία²⁵.

i.ii. Κοινοβούλιο: Η Βουλή είναι το κατεξοχήν νομοθετικό όργανο, το οποίο θέτει το πλαίσιο και όρους του δικαιοδοτικού έργου, θεσπίζοντας κανόνες ουσιαστικού και δικονομικού δικαίου, βάσει των οποίων οφείλει η δικαστική εξουσία να στελεχωθεί, να οργανωθεί και να λειτουργήσει²⁶. Ειδικότερα, η νομοθετική της λειτουργία συνίσταται στη θέσπιση, τροποποίηση ή κατάργηση κανόνων δικαίου, ενώ ασκεί και κοινοβουλευτικό έλεγχο, ελέγχει δηλαδή την κυβέρνηση και τα μέλη της με τους τρόπους που προβλέπονται από το Σύνταγμα. Όσον αφορά στη συμμετοχή της στην βελτίωση του ελληνικού δικαιοδοτικού συστήματος, η Βουλή ψηφίζει τα σχέδια νόμου και τις τροπολογίες που κατατίθενται ενώπιον της και αφορούν σε θέματα του τομέα της δικαιοσύνης, ενώ οι βουλευτές, ελέγχοντας την πολιτική που ασκεί η κυβέρνηση για θέματα σχετικά με το σύστημα απονομής δικαιοσύνης και τη λειτουργία του, δύνανται να υποβάλλουν ερωτήσεις προς τα αρμόδια υπουργεία και να εγγράψουν συναφή θέματα για συζήτηση στην Ολομέλεια²⁷.

i.iii. Διοικήσεις Δικαστηρίων: Οι διοικήσεις των δικαστηρίων διαδραματίζουν αποφασιστικό ρόλο για τον τελικό τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας των δικαστηρίων που προβλέπεται στον Κώδικα Οργανισμού Δικαστηρίων και ρυθμίζεται ειδικότερα σε κάθε δικαστήριο ή εισαγγελία με την κατάρτιση κανονισμού εσωτερικής υπηρεσίας, ο οποίος «συμπληρώνεται, τροποποιείται ή αντικαθίσταται, όταν επιβάλλεται από υπηρεσιακές ανάγκες»²⁸.

ii. ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΙ ΔΡΩΝΤΕΣ

ii.i. Δικαστικές Ενώσεις (Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων, Ένωση Διοικητικών Δικαστών, Ένωση Εισαγγελέων Ελλάδος κ.λ.π): Πέραν της διασφάλισης της ανεξαρτησίας της δικαστικής εξουσίας και της βελτίωσης των συνθηκών εργασίας των δικαστικών λειτουργών, σκοπός της συγκρότησης των

²⁵ Νομοθετικό Έργο Υπουργείου Δικαιοσύνης. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: http://www.ministryofjustice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=Z5RycT_CU3Y%3D&tabid=145

²⁶ Βελλής Γ. (2001), «Αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης-απόπειρα ανατομίας του θέματος-», Περιοδικό Δίκη, σελ. 1277.

²⁷ Η Βουλή-Ο Θεσμός. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/O-Thesmos/>

²⁸ Ν.1756/1988-Κώδικας οργανισμού δικαστηρίων και κατάστασης δικαστικών λειτουργών (Α'35), άρθρο 17 παρ.1

δικαστικών ενώσεων συνιστά και η βελτίωση των όρων απονομής δικαιοσύνης. Για το λόγο αυτό, οι δικαστικές ενώσεις συμμετέχουν σε δημόσιες διαβουλεύσεις επί σχεδίων νόμου και σε δημόσιες συζητήσεις για τον εκσυγχρονισμό του δικαιοδοτικού συστήματος, διατυπώνοντας τις θέσεις τους²⁹.

ii.ii. Δικηγόροι, Δικηγορικοί Σύλλογοι : Ο δικηγόρος είναι συλλειτουργός της δικαιοσύνης, η σημασία του δε, ως παράγοντα απονομής της δικαιοσύνης, αναδεικνύεται καταλυτική. Σε μια δημοκρατική κοινωνία, ο δικηγόρος έχει να επιτελέσει ύψιστο λειτούργημα, το οποίο αφενός συνδέεται με την ανακάλυψη της αλήθειας και την ορθή εφαρμογή των κανόνων δικαίου και αφετέρου με την υλοποίηση του στόχου της υπεράσπισης των ατομικών ελευθεριών και των κοινωνικών δικαιωμάτων των πολιτών³⁰. Οι δικηγόροι συγκροτούν τα αντίστοιχα συλλογικά τους όργανα, τους Δικηγορικούς Συλλόγους της χώρας, οι οποίοι είναι επιστημονικοί οργανισμοί που- μεταξύ άλλων- έχουν αποστολή την παροχή υπηρεσιών για την εύρυθμη λειτουργία και απονομή της Δικαιοσύνης, διατυπώνοντας παρατηρήσεις, κρίσεις και προτάσεις ως προς τη λειτουργία και την απονομή της³¹.

ii.iii. Πολίτες: Το δικαίωμα των πολιτών να επιδιώξουν την επίλυση των διαφορών τους, με δίκαιο και αντικειμενικό τρόπο, σε εύλογο χρονικό διάστημα, αποτελεί θεμέλιο της έννομης τάξης σε ένα δημοκρατικό κράτος και έχει κατοχυρωθεί με το άρθρο 5 παρ.1 του Ελληνικού Συντάγματος, όπου ορίζεται ότι: «Καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια». Με αυτά τα δεδομένα, καταλήγει κανείς στο συμπέρασμα ότι η τυχόν καθυστέρηση στην απονομή της δικαιοσύνης ισοδυναμεί με άρνηση απονομής της και ότι η τυχόν βελτίωση της δημόσιας πολιτικής που αφορά στη δικαιοσύνη ωφελεί άμεσα τους πολίτες.

ii.iv. Διεθνείς και Ευρωπαϊκοί οργανισμοί: Χαρακτηριστικά αναφέρεται η Ειδική Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την αποτελεσματικότητα της δικαιοσύνης (CEPEJ), η οποία έχει ως σκοπό τη βελτίωση της λειτουργίας και

---

²⁹ Ένωση των Διοικητικών Δικαστών-Σκοπός: <http://www.edd.gr/index.php/institution/purpose>, Ένωση Εισαγγελέων Ελλάδος-Ψηφίσματα: <http://enosieisaggeleon.gr/%CF%88%CE%B7%CF%86%CE%AF%CF%83%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1/>, Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων-Ιστορικό: <http://www.ende.gr/index.php/ienwsi/istoriko>

³⁰ Κρουσταλλάκης Ε. (2003), «Οι δικηγόροι και οι Δικηγορικοί Σύλλογοι. Ο θεσμικός ρόλος τους στην απονομή δικαιοσύνης», «Σεβασμός στον άνθρωπο», Αθήνα-Κομοτηνή, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 15 επ.

³¹ Βλ. Ν. 4194/2013 – Κώδικας Δικηγόρων (Α' 208), άρθρα 87-90.

αποτελεσματικότητας της δικαιοσύνης σε 47 κράτη-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης και την προώθηση των απαραίτητων νομικών εργαλείων που υιοθετούνται στο πλαίσιο του. Η CEPEJ συλλέγει, αναλύει και αξιολογεί ανά διετία κοινά δικαστικά στατιστικά στοιχεία από όλα τα κράτη-μέλη μέσω ειδικά διαμορφωμένου ερωτηματολογίου και δημοσιεύει τα τελικά της πορίσματα σε συγκριτική μελέτη με τίτλο: «Η λειτουργία των δικαστικών συστημάτων και η κατάσταση της οικονομίας στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης»³². Ακόμη, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει συστήσει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τη δικαιοσύνη και τους καταναλωτές, η οποία συνεργαζόμενη στενά σε θέματα τεχνογνωσίας και ανάλυσης με τη CEPEJ, συντάσσει ετήσιο πίνακα αποτελεσμάτων με τις κυριότερες παραμέτρους των συστημάτων δικαιοσύνης των κρατών-μελών της³³.

ii.v. Ομοσπονδία Δικαστικών Επιμελητών Ελλάδος, Συμβολαιογραφικοί Σύλλογοι Ελλάδος, άμισθοι Υποθηκοφύλακες: Ο ρόλος που διαδραματίζουν οι δικαστικοί επιμελητές, οι συμβολαιογράφοι και οι υποθηκοφύλακες στο δικαστικό σύστημα είναι πολύ σημαντικός. Πρόκειται για άμισθους δημόσιους λειτουργούς, οι οποίοι, χωρίς να έχουν καμία δικαιοδοτική αρμοδιότητα και δικαιοδοσία, ασκούν τα θεσμοθετημένα καθήκοντά τους, βοηθώντας με τις υπηρεσίες που προσφέρουν στην απονομή δικαιοσύνης.

ii.vi. Επιχειρήσεις: Η ταχεία απονομή δικαιοσύνης αποτελεί βάση της επιχειρηματικότητας και την οικονομικής ελευθερίας. Αντίθετα, η καθυστέρηση στην διεκπεραίωση των δικαστικών υποθέσεων παρακωλύει και επιβαρύνει την επιχειρηματική δραστηριότητα και αποθαρρύνει τις επενδύσεις, δυσχεραίνοντας την εθνική πολιτική οικονομικής ανάπτυξης, αφού προκαλεί αβεβαιότητα και ανασφάλεια στις συναλλαγές³⁴.

iii. ΒΑΘΜΟΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΔΡΩΝΤΩΝ ΣΤΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΕΠΙΛΟΓΗ ΒΕΛΤΙΣΤΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗΣ ΛΥΣΗΣ-ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ
Από τα ανωτέρω, καθίσταται σαφές ότι ο βαθμός συμμετοχής των παραπάνω

³² Σκοπός Ειδικής Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την αποτελεσματικότητα της δικαιοσύνης (European Commission for the Efficiency of Justice): http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/presentation/cepej_en.asp

³³ Σκοπός Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη δικαιοσύνη και τους καταναλωτές (European Commission Directorate-General for Justice and Consumers) (26-9-2015) :http://ec.europa.eu/justice/mission/index_en.htm

³⁴ Σύνδεσμος Ελλήνων Βιομηχάνων (ΣΕΒ), Παρατηρητήριο Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος (Σεπτέμβριος 2014), διοικητική σύνοψη με τίτλο: «Επιτάχυνση της απονομής δικαιοσύνης και της επίλυσης διαφορών, προϋπόθεση για τις επενδύσεις και την ανάπτυξη», ό.π., σελ. 22.

εμπλεκόμενων – δρώντων του εξωτερικού περιβάλλοντος στη διαμόρφωση της δημόσιας πολιτικής για την επιτάχυνση στην απονομή δικαιοσύνης, πρέπει οπωσδήποτε να ξεπεράσει το επίπεδο της απλής διαβούλευσης και να ανέλθει στο επίπεδο της συναπόφασης, χωρίς όμως να φθάσει και σε επίπεδο συμπαραγωγής, μιας και η εν λόγω πολιτική είναι εκ του δημόσιου χαρακτήρα της, φύσει αδύνατον να προσεγγιστεί από το επίπεδο αυτό.

Οι συμμετοχικές δράσεις που αφορούν το επιλεγμένο επίπεδο της συναπόφασης είναι η σύσταση κοινών ομάδων λήψης αποφάσεων, ο ορισμός συναρμοδιοτήτων επί των αποφάσεων και -γιατί όχι, στο πλαίσιο του εφικτού - η συμμετοχική εποπτεία και διοίκηση, η συμμετοχή δηλαδή, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο ποσοστό, όλων των δρώντων – εσωτερικών και εξωτερικών – στην εν λόγω πολιτική. Δεν θα είναι δυνατόν, για παράδειγμα, να επιτευχθούν ουσιαστικές αλλαγές και να βελτιωθεί η βραδύτητα στην απονομή δικαιοσύνης στην Ελλάδα, αν δεν ληφθεί υπόψη η γνώμη και ενεργή συμμετοχή σύσσωμου του δικηγορικού σώματος, των δικαστικών λειτουργών ως κατ' εξοχήν αρμόδιων οργάνων απονομής της δικαιοσύνης και των δικαστικών υπαλλήλων που γνωρίζουν εκ των έσω πρακτικά προβλήματα που επιβραδύνουν την απονομή δικαιοσύνης. Αυτό σημαίνει λοιπόν, ότι πρέπει να υπάρξει ευρύτερη συνεργασία μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων φορέων, κατά την οποία θα ακουστούν και θα αναδειχθούν διαφορετικές πτυχές του ίδιου προβλήματος, δηλαδή της δυσλειτουργίας της δικαιοσύνης ως προς το χρόνο απονομής της και εν συνεχεία να ασκηθεί από κοινού συντονισμένη πίεση στο μέγιστο δυνατό βαθμό προς όλους τους αρμόδιους φορείς-εσωτερικώς δρώντες, ώστε να ενσωματωθούν οι πιέσεις-προτάσεις αυτές στη διαμόρφωση της δημόσιας πολιτικής για την επιτάχυνση στην απονομή δικαιοσύνης.

Η άσκηση όμως, πιέσεων στο μέγιστο δυνατό βαθμό προϋποθέτει ότι, τόσο μεταξύ τους, όσο και έναντι των εσωτερικώς δρώντων, οι εξωτερικώς δρώντες οφείλουν να θεωρούνται και να αποδεικνύουν ότι έχουν μεγάλη δυναμική, αναγνώριση (άρα είναι δυνατοί εμπλεκόμενοι) και υψηλή υποστήριξη από όλους ως προς το σχεδιασμό της συγκεκριμένης δημόσιας πολιτικής. Ένας ανοικτός για παράδειγμα επιστημονικός διάλογος μεταξύ του δικαστικού και δικηγορικού σώματος θα ήταν πολύτιμος και θα βοηθούσε να επέρχονταν βελτιώσεις, διορθώσεις και προσαρμογές σε κάθε υπό ψήφιση νομοθετικό εγχείρημα, προκειμένου να αποφευχθούν λάθη και παραδρομές. Αντίθετα, η

τύχη της ψήφισης ενός νόμου από μέρους των εσωτερικώς δρώντων, χωρίς ενημέρωση, εποικοδομητική ανταλλαγή απόψεων και συναπόφαση με τους εξωτερικώς δρώντες θα ήταν αβέβαιη και βραχύβια, γιατί ενδεχομένως θα στερείτο κατευθυντήριας φιλοσοφίας σύμφωνης με τις ανθρωπιστικές αρχές³⁵.

Πέραν όμως των παραδοσιακών συμμετοχικών δράσεων που αφορούν το επιλεγμένο επίπεδο της συναπόφασης των δρώντων, οφείλεται, στο πλαίσιο διαμόρφωσης της πολιτικής, να ενταχθούν και σύγχρονα συμμετοχικά εργαλεία. Τα εργαλεία αυτά, (focus groups για κάθε κλάδο δικαιοσύνης [πολιτικό, ποινικό και διοικητικό], διανομή ερωτηματολογίων στις ομάδες πίεσης (φυσικά και νομικά πρόσωπα δημόσιου και ιδιωτικού δικαίου), σύσταση μεικτών επιτροπών, αποτελούμενες από όλες τις ομάδες πίεσης, διοργάνωση ενημερωτικών εκδηλώσεων για τους πολίτες κ.α.) σκοπό έχουν να ανανεώσουν την οπτική επίλυσης του προβλήματος, να συνεισφέρουν δηλαδή περαιτέρω στον παραδοσιακό τρόπο αντιμετώπισης της βραδυπορίας της δικαιοσύνης με ρυθμιστικά μόνο εργαλεία (νόμοι, διατάξεις, κανονισμοί), τα οποία έχουν εξαντλήσει τις δυνατότητές τους προς αυτή την κατεύθυνση.

Ως αποτέλεσμα δε της διεργασίας διαμόρφωσης της Εθνικής Πολιτικής για την επιτάχυνση της Δικαιοσύνης και του τελικώς επιλεχθέντος μοντέλου εφαρμογής της, είναι ο σχεδιασμός της πολιτικής, ο οποίος πρέπει να κατανοεί τη σπουδαιότητα της συμβολής των δράσεων διαμόρφωσης της πολιτικής, να αποδέχεται και να υιοθετεί – στο μέτρο του δυνατού και λογικού – τα αποτελέσματα του συνόλου των δράσεων αυτών και να δημιουργεί αίσθημα εμπιστοσύνης και συμμετοχής στο σύνολο του εξωτερικού περιβάλλοντος της εν λόγω πολιτικής³⁶.

Η διαμόρφωση και ο σχεδιασμός λοιπόν, της πολιτικής επιτάχυνσης της απονομής δικαιοσύνης στην Ελλάδα καταλήγουν σε ένα κοινό αποτέλεσμα – στρατηγικό στόχο : Την μείωση του χρόνου απονομής δικαιοσύνης σε όλους τους τομείς αυτής. Είναι ένας στόχος ρεαλιστικός, αρκεί όλοι οι δρώντες να εργαστούν σκληρά και να συνεργαστούν αρμονικά, αντιλαμβανόμενοι ότι μπροστά στη κοινή επιδίωξη, ίσως κάποιος/κάποιοι εξ αυτών να μην πετύχουν

---

³⁵ Τσιρίδης Π. (2005), «Ο νέος νόμος για την επιτάχυνση της ποινικής δίκης (Ν. 3346/2005)» Αθήνα-Κομοτηνή, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 25 επ.

³⁶ Πανεπιστημιακές διαλέξεις Καθηγητή Ι. Πλυμάκη, ό.π.

να αναδειχθεί ή διορθωθεί μέρος των προβλημάτων που είχαν θέσει. Άλλωστε η δημόσια πολιτική είναι ένας αέναος κύκλος, ο οποίος βελτιώνεται συνεχώς. Έχοντας λοιπόν, ως στρατηγικό στόχο την μείωση του χρόνου απονομής δικαιοσύνης και μάλιστα εν μέσω οικονομικής κρίσης, απαιτείται να εντοπιστούν τα προβλήματα που την καθιστούν βραδυπορούσα και να εφαρμοστούν οι λύσεις, οι οποίες θα οδηγήσουν στο επιθυμητό αποτέλεσμα.

III. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗΣ ΑΠΟΝΟΜΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το πρόβλημα καθυστέρησης απονομής της δικαιοσύνης στην Ελλάδα είναι πολυπαραγοντικό. Υπάρχει σοβαρή έλλειψη οργάνωσης, κατάρτισης, χρηματοδότησης και προστασίας. Και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα το Ελληνικό δικαιοσύνη σύστημα να μην είναι ικανό να συμβαδίσει με τις ουσιαστικές δεσμεύσεις για τη δημοκρατία, τις ελεύθερες αγορές και την παγκοσμιοποίηση. Ειδικότερα, οι κύριοι παράγοντες – αίτια καθυστέρησης απονομής δικαιοσύνης στην Ελλάδα, συνοψίζονται στους εξής :

i. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΣ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΑΚΟΝΟΜΙΑ

Από το έτος 1985 έως και σήμερα, το Ελληνικό κράτος παρήγαγε περί τους 4.000 νόμους, 19.000 προεδρικά διατάγματα και πάνω από 2.200.000 υπουργικές αποφάσεις, μεγάλο ποσοστό των οποίων αποτέλεσαν ασαφείς και βεβιασμένες ρυθμίσεις. Το πολυδαίδαλο λοιπόν νομικό σύστημα, πέραν της προφανούς επιβράδυνσης απονομής της δικαιοσύνης, αναστέλλει την οικονομική ανάπτυξη, την επιχειρηματικότητα, την καταπολέμηση της ανεργίας και δυσκολεύει τις ζωές των πολιτών. Ο μέσος όρος δε των 69 Υπουργικών Αποφάσεων (Υ.Α.) ανά Νόμο³⁷, δεν αφήνει περιθώρια αμφισβήτησης του προηγούμενου ισχυρισμού.

ii. Η ΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΩΣ ΔΙΑΔΙΚΟΥ ΔΙΚΗΣ

Μεγάλο μερίδιο ευθύνης στην καθυστέρηση απονομής – ειδικώς της διοικητικής – δικαιοσύνης φέρει η ίδια η διοίκηση. Ο διοικητικός μηχανισμός στο σύνολό του, παράγει κακής ποιότητας έργο, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται διαφορές μεταξύ κράτους και πολίτη από πράξεις ή παραλείψεις του. Οι διαφορές αυτές

---

³⁷ Κοντιάδης Ξ., Ανθόπουλος Χ. (2008), «Κρίση του Ελληνικού Πολιτικού Συστήματος;», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, σελ. 190.

σπανίως επιλύονται εξωδικαστικά μέσω επιτροπών, με αποτέλεσμα την προσφυγή του πολίτη στη δικαιοσύνη. Το αποτέλεσμα αυτό εξυπηρετεί την διοίκηση που, αντί να θεραπεύσει την διαταραχθείσα έννομη σχέση, προτιμά να εμπλέξει τον πολίτη σε δικαστικούς αγώνες εις βάρος της, εκμεταλλευόμενη τις καθυστερήσεις στην απονομή δικαιοσύνης και την έλλειψη δικαστικού κόστους για την ίδια. Σε περίπτωση δε που ηττηθεί, θα ασκήσει αδαπάνως και αδιακρίτως, κάθε δυνατό ένδικο μέσο προβλεπόμενο από τη δικονομία, με αποτέλεσμα τον άνευ ουσίας πολλαπλασιασμό των εκκρεμών υποθέσεων³⁸.

iii. ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΣ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ

Όπως συμβαίνει και με πολλά επαγγέλματα στην Ελλάδα, ο δικηγορικός κλάδος αντιμετωπίζει πρόβλημα του δικηγορικού πληθωρισμού και ζει με το άγχος της διατήρησης παραδοσιακών μορφών δικηγορικής ύλης. Αυτό το γεγονός, όταν δεν είναι προφανής ο λόγος που επιβάλλει την παράσταση δικηγόρου, προκαλεί κοινωνικές αντιδράσεις. Το κυριότερο όμως, είναι ότι το άγχος αυτό μετατρέπεται σε εμπόδιο ως προς την εφαρμογή καινοτομιών ή απλώς νέων δικονομικών ρυθμίσεων που έχουν στόχο την απλούστευση των διαδικασιών και την επιτάχυνση των δικών. Θα λέγαμε ότι δημιουργείται στους δικηγόρους, μπροστά σε πρωτοβουλίες για εφαρμογή καινοτομιών, ο ίδιος φόβος με τον φόβο του βιομηχανικού εργάτη που βλέπει τις τεχνολογικές καινοτομίες και την εξάπλωση των μηχανών, να του αφαιρούν την παραδοσιακή χειρονακτική δουλειά του. Ο αγώνας της καθημερινής επιβίωσης και η υπερπληθώρα δικηγόρων σε σχέση με το γενικό πληθυσμό, οδηγούν πολλούς από αυτούς να μην συντελούν στην επιτάχυνση της επίλυσης διαφορών ενώπιον των δικαστηρίων και μάλιστα ορισμένοι, επιδιώκοντας το αντίθετο αποτέλεσμα, την κωλύουν από ιδιοτελή και μόνο κίνητρα, μιας και σύμφωνα με τα κρατούντα ήθη για τον τρόπο πληρωμής τους, οι δικηγόροι δεν αμείβονται για τις συμβουλές τους, παρά μόνο εάν προσφύγουν στα δικαστήρια³⁹.

iv. ΦΙΛΟΔΙΚΙΑ

---

³⁸ Εταιρία Δικαστικών Μελετών (2016), Σύνοψη μελέτης «Συμβολή για την Αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης», Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 70.

³⁹ Δελλής Γ. (2013), «Η Διοικητική Δικαιοσύνη σε αναζήτηση ταχύτητας, Ανατρέποντας το μύθο της ωραίας κοιμωμένης», Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 16.

Μια από τις αιτίες της βραδύτητας στην απονομή Δικαιοσύνης είναι αφενός ο πολύ μεγάλος αριθμός υποθέσεων που εισάγονται ενώπιον των Ελληνικών δικαστηρίων και αφετέρου ο μεγάλος αριθμός ενδίκων μέσων που ασκούνται από τους ιδιώτες διαδίκους, αλλά και από το ίδιο το Δημόσιο ως διάδικο. Αυτό συμβαίνει πολλές φορές χωρίς σοβαρές πιθανότητες ευδοκίμησης ή χωρίς το αντικείμενο της διαφοράς να δικαιολογεί κάτι τέτοιο και τέλος, επειδή υπάρχει παντελής ουσιαστικά απουσία οικονομικών κυρώσεων, όταν κάποιος κινητοποιεί χωρίς ουσιαστικό λόγο την Δικαιοσύνη. Στην επιδείνωση αυτού του προβλήματος της ελληνικής φιλοδικίας, συντελεί κατά παράδοξο τρόπο και ένα θετικό στοιχείο που είναι το χαμηλό κόστος πρόσβασης στην ελληνική Δικαιοσύνη (σε σχέση με τα δεδομένα άλλων δυτικών χωρών, οι οποίες θέτουν ως φίλτρο αποτροπής της υπερβολικής επιβάρυνσης της δικαιοσύνης, την θέσπιση υψηλών δικαστικών εξόδων). Έτσι, αυτό το θετικό στοιχείο του χαμηλού κόστους από συγκριτικό πλεονέκτημα, εξουδετερώνεται σε μεγάλο βαθμό από τη συχνή χρήση ενδίκων μέσων και την μεγάλη καθυστέρηση που επέρχεται.

v. ΕΛΛΕΙΨΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΡΕΠΟΥΣ ΚΤΗΡΙΑΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ

Πέραν της έλλειψης χρημάτων για την αύξηση και πλήρωση των οργανικών θέσεων των δικαστικών υπαλλήλων, προβλήματα και ελλείψεις υπάρχουν στην δημιουργία νέων σύγχρονων και λειτουργικών δικαστικών μεγάρων. Σε πολλές πόλεις τα δικαστικά μέγαρα είναι παλιά, δυσλειτουργικά, με ελλείψεις αιθουσών, αρχείων, ακατάλληλα και για τους εργαζόμενους, αλλά και για τους δικηγόρους και τους πολίτες που τα επισκέπτονται. Έτσι, δημιουργούνται προβλήματα καθυστερήσεων, καθώς πολλά κτίρια ήταν χτισμένα για άλλους σκοπούς και χρησιμοποιήθηκαν αργότερα ως δικαστήρια, χωρίς την απαραίτητη λειτουργικότητα και ευρυθμία που θα έπρεπε να έχουν.

vi. ΕΛΛΕΙΨΗ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ

Δυστυχώς, στην σημερινή απονομή Δικαιοσύνης δεν έχει εισέλθει η ηλεκτρονική επανάσταση της σύγχρονης εποχής, η διείσδυση του ίντερνετ, η χρήση ηλεκτρονικής πληροφορίας, η εφαρμογή ηλεκτρονικών δομών, ο εκσυγχρονισμός στο σύστημα οργάνωσης της Δικαιοσύνης. Αυτό που συναντά σήμερα ο πολίτης, ο δικηγόρος, ο δικαστικός υπάλληλος είναι οι ατελείωτες

ουρές δικηγόρων για καταθέσεις και προσδιορισμούς αγωγών, ουρές για φωτοτυπίες και η καθημερινή μετάβαση στα δικαστήρια των δικηγόρων για γραφειοκρατικές ενέργειες, όπου χάνονται μάταια χιλιάδες ώρες επιστημονικής εργασίας. Την ώρα που ο ΟΗΕ προτάσσει την ανάγκη εκσυγχρονισμού της Δικαιοσύνης, στην Ελλάδα ασχολούμαστε με δικογραφίες σε έντυπη μορφή, αφήνοντας ανεκμετάλλευτα τα προγράμματα ηλεκτρονικής Δικαιοσύνης. Οι γραμματείς, για παράδειγμα, των εν Ελλάδι εισαγγελιών επικοινωνούν μεταξύ τους με αλληλογραφία και σπάνια με fax, ενώ χρειάζονται τουλάχιστο τέσσερις μήνες για να μεταφερθεί μια δικογραφία από μια εισαγγελία σε μια άλλη⁴⁰. Χάνεται πολύτιμος χρόνος καθώς για την παραμικρή αναζήτηση, αναγκαστικά ανατρέχει κάποιος σε βιβλία και σε ευρετήρια, ψάχνοντας ώρες για κάτι που θα το έβρισκε σε δευτερόλεπτα με την σωστή ψηφιακή υποδομή. Οι δικαστικοί υπάλληλοι αναλώνουν τον χρόνο τους, ψάχνοντας φακέλους και έγγραφα σε αρχεία που πολλές φορές βρίσκονται σε υπόγεια, μακριά από το γραφείο τους. Αναγκάζονται να αφήνουν στην άκρη άλλα σοβαρότερα ή περισσότερο επείγοντα καθήκοντα, για να ψάξουν να βρουν κάποια στοιχεία που χρειάζονται οι δικηγόροι ή οι πολίτες, που με την ψηφιακή τεχνολογία θα τα έβρισκαν με το πάτημα λίγων κουμπιών. Η τήρηση πρακτικών στα ακροατήρια, γίνεται σχεδόν αποκλειστικά με το γράψιμο στο χέρι. Ο γραμματέας ταλαιπωρείται να προλαβαίνει να γράφει τα πάντα χωρίς να χάνει τίποτα σημαντικό, αλλά είναι άνθρωπος και όχι μηχανήμα. Αναπόφευκτα, χάνονται κρίσιμα στοιχεία της μαρτυρίας ή γίνονται κάποια λάθη που πιθανόν να αλλοιώσουν την έκβαση της υπόθεσης. Η καθαρογραφή δε των πρακτικών καταναλώνει πολύτιμο χρόνο από τα καθημερινά καθήκοντα του γραμματέα. Οι καθυστερήσεις είναι τεράστιες, την ώρα που η μηχανοργάνωση και η απομαγνητοφώνηση των δικών θα γίνονταν σε ελάχιστο χρόνο και χωρίς να παρεμβαίνουν τα φυσιολογικά ανθρώπινα λάθη των γραμματέων. Βέβαια, πρέπει να αναλογιστούμε ότι μιλάμε για την Δικαιοσύνη στην σύγχρονη Ελλάδα, όπου ακόμα και η χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών δεν υπήρχε μέχρι πριν λίγα χρόνια και όλες οι εργασίες γίνονταν με το γράψιμο στο χέρι. Εκτός όμως από την έλλειψη χρημάτων και τα προβλήματα που δημιουργεί στην γρήγορη απονομή Δικαιοσύνης, υπάρχουν και επιμέρους άλλες αιτίες που συμβάλλουν και αυτές με την σειρά τους στην διόγκωση του προβλήματος.

---

⁴⁰ Δεληθανάσης Μ. (24.09.2009), «Γραφειοκρατία και τυπολατρία στη Δικαιοσύνη», εφημερίδα «Καθημερινή».

vii. ΕΛΛΕΙΨΗ ΚΑΙ ΑΝΙΣΟΚΑΤΑΝΟΜΗ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ

Ο ρυθμός εκδίκασης των διαφορών συναρτάται άμεσα με τη στελέχωση των δικαστηρίων. Οι δικαστικοί υπάλληλοι δεν είναι απλά διοικητικοί δημόσιοι υπάλληλοι, αλλά αποτελούν μέρος της οργανικής σύνθεσης των πολιτικών και ποινικών δικαστηρίων μαζί με τους δικαστές, καθώς και των ανακριτικών και εισαγγελικών γραφείων, γι' αυτό και δεν ονομάζονται δημόσιοι υπάλληλοι, αλλά δικαστικοί υπάλληλοι, έχοντας ξεχωριστό κώδικα δικαστικών υπαλλήλων. Η συνεχής έλλειψη χρημάτων εμποδίζει την πρόσληψη του προσωπικού που απαιτείται για την εύρυθμη λειτουργία των δικαστηρίων. Σύμφωνα με την Ομοσπονδία Δικαστικών Υπαλλήλων, τα κενά στις οργανικές θέσεις φτάνουν στο 30%, ποσοστό το οποίο αυξάνεται ολοένα και περισσότερο λόγω συνταξιοδοτήσεων. Στο Πρωτοδικείο Αθηνών, το μεγαλύτερο της Ευρώπης σε αναλογία αριθμού κατοίκων που εξυπηρετεί, τα κενά σε υπαλλήλους έχουν ξεπεράσει τα 250 άτομα και καθιστούν σχεδόν αδύνατη την λειτουργία του. Έλλειψη στους δικαστικούς υπαλλήλους σημαίνει καθυστέρηση στην καθαρογραφή πρακτικών, στη σύνταξη κατηγορητηρίων, στην καθαρογραφή και συνυπογραφή όλων των δικαστικών αποφάσεων και άλλων δικαστικών εγγράφων, καθώς και στην καθημερινή εξυπηρέτηση των πολιτών και των δικηγόρων. Επιπρόσθετο πρόβλημα δημιουργείται τέλος, με τη μη ταύτιση της κατανομής των δικαστικών υπαλλήλων και των φόρτου εργασιών των δικαστηρίων. Συγκεκριμένα, η κατανομή των υπαλλήλων για τις εργασίες των δικαστηρίων γίνεται τόσο στην πολιτική όσο και στην διοικητική δικαιοσύνη κατά περιφέρεια Εφετείου. Οι περιφέρειες των Εφετείων όμως, δεν ταυτίζονται πλήρως με την διοικητική κατανομή σε περιφερειακές ενότητες (πρώην νομούς), και έτσι δεν είναι συμβατές με την κατανομή των δικαστικών υπαλλήλων και του πληθυσμού της περιφερειακής ενότητας⁴¹.

IV. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΠΙΛΥΣΗΣ ΒΡΑΔΥΠΟΡΙΑΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Για την επίλυση, τόσο των προαναφερθέντων κυριότερων προβλημάτων που καθιστούν την απονομή δικαιοσύνης στην Ελλάδα βραδυπορούσα, όσο και πολλών άλλων, ήσσονος σημασίας, προβλημάτων, χρειάζονται πολλές, λεπτομερείς και σημαντικές τομές, ρυθμίσεις και βελτιώσεις. Η ορθή εφαρμογή

⁴¹ Πελαγίδης Θ. (2015), «Ανάλυση της Ελληνικής Οικονομίας», ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, σελ. 49

των κατωτέρω προτάσεων, οι οποίες μάλιστα έχουν το χαμηλότερο δυνατό κόστος, σίγουρο είναι πως, μεταξύ άλλων, θα μειώσει τον χρόνο απονομής δικαιοσύνης και θα βοηθήσει τον Έλληνα πολίτη να ανακτήσει την εμπιστοσύνη του προς τον θεμελιώδη αυτό θεσμό της δημοκρατίας, δημιουργώντας του εκ νέου τη πεποίθηση ότι μπορεί να βρει το δίκιο του σε λογικό χρονικό ορίζοντα, ενώ θα αναμορφώσει τη συνείδηση όλων των λειτουργών της δικαιοσύνης.

Ι. ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΩΝ ΔΟΜΩΝ ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Ο πρώτος επιχειρησιακός στόχος – πυλώνας προς την κατεύθυνση επίτευξης της ταχύτερης απονομής δικαιοσύνης στην Ελλάδα είναι η **βελτίωση των οργανωτικών δομών του υφιστάμενου δικαστικού συστήματος**. Αυτή μπορεί να επιτευχθεί αρχικά με τον νομοθετικό περιορισμό της δικαστικής ύλης ⁴², την καλύτερη κατανομή της απομένουσας στους υπάρχοντες κλάδους και την παραπομπή της υπόλοιπης σε υποχρεωτική εναλλακτική επίλυση. Ειδικότερα, η διαδικασία απονομής δικαιοσύνης μπορεί να επιταχυνθεί με την αφαίρεση από τη δικαστική δικαιοδοσία ορισμένων κατηγοριών διαφορών και την παραπομπή τους σε εναλλακτικές διαδικασίες επίλυσης, όπως στη διαιτησία, τη διαμεσολάβηση ή τον εξώδικο συμβιβασμό και επίλυση διαφοράς ⁴³, ενθαρρύνοντας μάλιστα τους εμπλεκόμενους στην χρήση των εξωδικαστικών αυτών διαδικασιών, ακόμη και με οικονομικά ή φορολογικά κίνητρα. Προς αυτή την κατεύθυνση μπορεί να αξιοποιηθεί και να ενδυναμωθεί το νεοσύστατο Ελληνικό Κέντρο Διαμεσολάβησης και Διαιτησίας ⁴⁴.

Πιο συγκεκριμένα, ως διαμεσολάβηση καλείται η αναζήτηση -από τα αντιμαχόμενα μέρη μίας διαφοράς - μιας συμβιβαστικής λύσης μέσω κοινά αποδεκτής διαδικασίας και σε ουδέτερο τόπο, παρουσία και με τη βοήθεια ενός τρίτου προσώπου, του διαμεσολαβητή. Η διαδικασία είναι μη δεσμευτική, ευέλικτη, καθώς δεν υπάρχουν συγκεκριμένοι κανόνες και αυτή καθορίζεται από τον διαμεσολαβητή σε συνεργασία με τα μέρη, ενώ όλα τα στοιχεία που θα

---

⁴² «..Για την επιτάχυνση της απονομής δικαιοσύνης απαιτείται ταυτόχρονα..... να αυξηθεί ο ρυθμός εκροής υποθέσεων από το δικαστικό σύστημα και να μειωθεί ο ρυθμός εισροής υποθέσεων στο δικαστικό σύστημα..», βλ. «Επιτάχυνση της απονομής δικαιοσύνης και της επίλυσης διαφορών, προϋπόθεση για τις επενδύσεις και την ανάπτυξη», ό.π.

⁴³ Βελλής Γ. (2001), «Αποτελεσματικότητα της δικαιοσύνης-απόπειρα ανατομίας του θέματος-», Περιοδικό Δίκη, σελ. 1281.

⁴⁴ Ελληνικό κέντρο Διαμεσολάβησης και Διαιτησίας, διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: <http://www.hellenic-mediation.gr/>

τεθούν υπ' όψη του διαμεσολαβητή από τα μέρη, δεν δύνανται να χρησιμοποιηθούν ως αποδεικτικά στοιχεία εις βάρος τους σε ενδεχόμενη μελλοντικά δικαστική διαμάχη. Έτσι, διασφαλίζεται η επίλυση της διαφοράς ταχύτερα και οικονομικότερα σε σύγκριση με τις παραδοσιακές ενώπιον δικαστηρίων διαδικασίες, τα μέρη εξαλείφουν τα τυχόν εμπόδια της μεταξύ τους επικοινωνίας, λύνουν παρεξηγήσεις, διαφυλάσσουν τις επιχειρηματικές τους σχέσεις, βρίσκουν πεδία συμφωνίας και τα ενσωματώνουν σε κοινό κείμενο. Πρόκειται για τις λεγόμενες "win-win situations", όπου με την επίλυση της διαφοράς έχουν όφελος και οι δύο πλευρές⁴⁵. Στη διαδικασία αυτή κεντρικό ρόλο κατέχει ο διαμεσολαβητής, ο οποίος, λόγω της εξειδίκευσης, της εμπειρίας και των ιδιαιτέρων τεχνικών που χρησιμοποιεί, ενεργεί ως καταλύτης και επιτρέπει την επίλυση της διαφοράς, ακόμα και όταν οι προηγηθείσες διαπραγματεύσεις, είτε μεταξύ των ίδιων των μερών είτε μεταξύ των δικηγόρων τους, έχουν αποτύχει.

Στην Ελλάδα εισάγεται για πρώτη φορά ο θεσμός της διαμεσολάβησης σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις με τον υπ' αριθ. Ν. 3898/2010 «Διαμεσολάβηση σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις». Επίσης, με τον υπ' αριθ. Ν. 3904/2010 «Εξορθολογισμός και βελτίωση στην απονομή της ποινικής Δικαιοσύνης και άλλες διατάξεις», εισάγεται ο θεσμός της ποινικής συνδιαλλαγής – ποινικού συμβιβασμού που ανταποκρίνεται στη βασική επιδίωξη της ποινικής δίκης για αποκατάσταση ασφαλούς και ειρηνικού κοινωνικού βίου υπό την αιγίδα του νόμου. Παρόλο που σε άλλα κράτη που υιοθέτησαν τους θεσμούς που προβλέπουν οι ανωτέρω νόμοι, επήλθε αποσυμφόρηση των ακροατηρίων και παρασχέθηκε η δυνατότητα στα δικαστήρια να ασχολούνται με την ταχεία εκδίκαση των λοιπών υποθέσεων, εν τούτοις στην Ελλάδα δεν έχουν ακόμη τύχει πλήρους αποτελεσματικότητας.

Η διαιτησία από την άλλη, είναι τρόπος επιλύσεως διαφορών από ιδιώτες, τους διαιτητές, τους οποίους όμως οφείλουν να ορίζουν τα αντιμαχόμενα μέρη με ρήτρα διαιτησίας κατά τη σύναψη της συμφωνίας τους, πριν ανακύψει πρόβλημα από τις μεταξύ τους σχέσεις. Παρέχει και αυτή στα μέρη τη δυνατότητα να επιλύσουν τις διαφορές τους από αμερόληπτο τρίτο πρόσωπο, το διαιτητή, κατ' επιλογή των μερών, το οποίο εκδίδει απόφαση, σε σύντομο χρονικό διάστημα

---

⁴⁵ Ελληνικό κέντρο Διαμεσολάβησης και Διαιτησίας, διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: <http://www.hellenic-mediation.gr/diamesolavhsh/perigraph-diamesolavhshs>

μετά το πέρας της ακροαματικής διαδικασίας, αποφεύγοντας την πολυδάπανη και χρονοβόρα αντιδικία ενώπιον των δικαστηρίων. Μια λύση λοιπόν, επιτάχυνσης απονομής δικαιοσύνης είναι να υπάρξει νομοθετική ρύθμιση υποχρεωτικότητας θέσεως ρήτρας διαιτησίας σε κάθε δικαιοπραξία, με την παράλληλη ίδρυση μόνιμων διαιτητικών δικαστηρίων υπό την αιγίδα εξειδικευμένων εθνικών οργανισμών (όπως είναι για παράδειγμα το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αθηνών), οι οποίοι παρέχουν το διαδικαστικό πλαίσιο (όπως λ.χ. το Π.Δ. 31/1979 για τη Διαιτησία του Ε.Β.Ε.Α.), προσφέρουν κύρος στη διαδικασία, καθώς και εξειδίκευση στα πρόσωπα που θα αποτελέσουν το Διαιτητικό Δικαστήριο μέσω των τηρούμενων καταλόγων διαπιστευμένων διαιτητών.

Πέραν τούτων, σκόπιμο θα ήταν να αφαιρεθούν από τη δικαστική δικαιοδοσία ορισμένες άλλες κατηγορίες διαφορών για τις οποίες δεν θα πρέπει να απασχολούνται δικαστικοί λειτουργοί, όπως η χορήγηση συναινετικών διαζυγίων, η εγγραφή και η εξάλειψη προσημειώσεων υποθήκης, η λήψη ενόρκων βεβαιώσεων, οι εγκρίσεις συστάσεως σωματείων και γενικά μεγάλο μέρος της εκουσίας δικαιοδοσίας και να μεταφερθούν στην αρμοδιότητα των συμβολαιογράφων, οι οποίοι άλλωστε είναι δημόσιοι λειτουργοί της δικαιοσύνης.

Τέλος, στην προώθηση της εξωδικαστικής επίλυσης των διαφορών και την αποφόρτιση της δικαστηριακής ύλης, θα μπορούσε να συμβάλλει σημαντικά η ενίσχυση των αρμοδιοτήτων των υφιστάμενων ανεξάρτητων αρχών, όπως είναι για παράδειγμα η επιτροπή κεφαλαιαγοράς και η επιτροπή ανταγωνισμού, οι οποίες θα μπορούσαν να δίνουν σε εταιρείες τη δυνατότητα να πληρώνουν το επιβληθέν σε αυτές πρόστιμο για κάποια τους παράβαση κατά πολύ μειωμένο, σε περίπτωση που παραιτηθούν του δικαιώματός τους προσφυγής.

Οι ανωτέρω βέβαια, εναλλακτικές μορφές επίλυσης διαφορών δεν προσφέρονται για το σύνολο των υφιστάμενων ένδικων διαφορών, αλλά όπως προαναφέρθηκε, για ορισμένες μόνο κατηγορίες αυτών. Παρ' όλα αυτά, η ελληνική έννομη τάξη οφείλει να επενδύσει σε αυτές, προσαρμόζοντας και καθιστώντας αυτές μέρος του δικονομικού της δικαίου ⁴⁶.

---

⁴⁶ Δελλής Γ. (2013), «Η Διοικητική Δικαιοσύνη σε αναζήτηση ταχύτητας, Ανατρέποντας το μύθο της ωραίας κοιμημένης», Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 318 επ..

Περαιτέρω, για τον περιορισμό της δικαστηριακής ύλης, αποτελεσματικό θα ήταν να περιοριστεί ο αριθμός των ενδίκων μέσων κατά των πρωτοδίκως εκδιδόμενων αποφάσεων, ιδίως δε να περιοριστεί η έφεση, με τον καθορισμό συγκεκριμένων λόγων έφεσης, ώστε να λειτουργεί ως πραγματικός μηχανισμός ελέγχου της πρωτόδικης απόφασης, όχι ως δεύτερη δίκη επί του ιδίου αντικειμένου⁴⁷. Σε αυτό συντελεί το κόστος άσκησης της έφεσης, το οποίο είναι στην ουσία μηδαμινό, καθιστώντας σχεδόν αυτονόητη την άσκησή της. Γι' αυτό θα πρέπει το παράβολο κατάθεσης έφεσης για τη πλευρά που την ασκεί να είναι τόσο υψηλό, ώστε να αποτρέπει την κατάθεση – τουλάχιστον – των προδήλως αβάσιμων εφέσεων. Εν συνεχεία και σε περίπτωση άσκησης έφεσης, θα ήταν χρήσιμο να δίνεται η δυνατότητα στο δικαστικό λειτουργό του δεύτερου βαθμού δικαιοδοσίας, να απορρίπτει μια έφεση που ασκείται για καθαρά παρελκυστικούς λόγους και είναι προδήλως αβάσιμη και να επιβαρύνεται ο διάδικος που την άσκησε με ένα χρηματικό ποσό, το οποίο θα αποτελεί ποινή για την άσκοπη απασχόληση της δικαιοσύνης.

Με την κωδικοποίηση της νομοθεσίας εξάλλου, θα εκλείψει σε μεγάλο βαθμό η ασάφεια ως προς το ισχύον δίκαιο και θα περιοριστεί η αναίρεση αποφάσεων, ενώ με τη ριζική απλούστευση των δικονομικών κανόνων, θα περιοριστούν στο ελάχιστο τα δικονομικά απaráδεκτα, έτσι ώστε η πρόοδος της δίκης να ανακόπτεται μόνο όταν παραβιάζονται θεμελιώδη δικονομικά αξιώματα.

Για την ταχεία εκδίκαση των υποθέσεων, εξίσου χρήσιμο θα ήταν να περιοριστούν οι αναβολές, των οποίων η συχνότητα και η ευκολία χορήγησης γίνεται στην πλειοψηφία των υποθέσεων, με αποτέλεσμα τόσο την εκδίκασή τους μετά τη πάροδο σημαντικού χρονικού διαστήματος, όσο και την αποδυνάμωση των αξιώσεων των πολιτών. Γι' αυτό θα πρέπει να θεσπιστεί παράβολο αναβολής για τη πλευρά που την αιτείται, το οποίο να είναι τόσο υψηλό, ώστε να την αποτρέπει να υποβάλει το αίτημα αυτό.

Επιπλέον, ο επαναπροσδιορισμός και ειδικότερα η σύντμηση του διευρυμένου διαστήματος των δικαστικών διακοπών κάθε έτους (αντί για 2 ½ μήνες το καλοκαίρι σε 1 ½ μήνα), θα συνέβαλε σημαντικά, ώστε να εξοικονομηθεί παραγωγικά όλος αυτός ο χρόνος. Είναι επίσης, αναγκαίο να επεκταθεί το ωράριο λειτουργίας των ακροατηρίων και από εξάωρο (9 π.μ. – 3 μ.μ.) που είναι σήμερα να γίνει οκτάωρο δηλαδή 9 π.μ. έως 5 μ.μ. Ακόμη, δεδομένου τόσο του φόρτου,

---

⁴⁷ Φορτσάκης Θ. (2014), «Η επιτάχυνση της απονομής της δικαιοσύνης», ό.π., σελ. 566.

όσο και των σημαντικών κενών στη στελέχωση των δικαστικών λειτουργιών, στην ταχεία απονομή της δικαιοσύνης θα βοηθούσε η διεύρυνση των αρμοδιοτήτων των μονομελών δικαστικών σχηματισμών των δικαστηρίων έναντι των πολυμελών, στη σύνθεση των οποίων μετέχουν τρεις ή και πέντε δικαστές, αλλά και η στελέχωση των χρονοβόρων δικαστικών συμβουλίων και από μη δικαστές (δικηγόρους, Καθηγητές Πανεπιστημίου και λοιπούς λειτουργούς του ευρύτερου νομικού κύκλου). Με τις λύσεις λοιπόν αυτές, εξοικονομούνται δικαστές και αυξάνεται ο αριθμός των εκδικαζόμενων υποθέσεων.

Ακόμη, θα μπορούσε να ενισχυθεί ο αριθμός των δικαστικών λειτουργιών της τακτικής δικαιοσύνης τόσο με τους 120 στρατιωτικούς δικαστές που υπηρετούν στη χώρα με την ενσωμάτωση της στρατιωτικής δικαιοσύνης στην πολιτική και την κατάργηση της πρώτης ⁴⁸, όσο και με την αναθεώρηση της γεωγραφικής κατανομής των δικαστηρίων της χώρας και ειδικότερα με συγχώνευση των μικρών επαρχιακών δικαστηρίων (κυρίως ειρηνοδικείων και πρωτοδικείων που αφορούν σε πολύ μικρές περιφέρειες) με μεγαλύτερα.

Ακολουθως, στην ταχύτερη και αποτελεσματικότερη εκπλήρωση του έργου των δικαστικών λειτουργιών μπορεί να συμβάλει η αποδέσμευσή τους από ανούσιες και περιττές ασχολίες, όπως εξωδικαστικά έργα ή ενδοδικαστική διοίκηση. Πρέπει να απαλλαγούν π.χ. από τη συμμετοχή στη σύνθεση διάφορων επιτροπών κρίσεως διοικητικών υπαλλήλων ή τις εκλογές των σωματείων, ενώ η γραμματεία των δικαστηρίων πρέπει να είναι η μόνη αρμόδια για την γραμματειακή υποστήριξη και ο προϊστάμενός της επαρκεί για τη χορήγηση οδηγιών ή επίλυση αμφιβολιών διοικητικής φύσης ⁴⁹.

Παραπέρα, αξίζει να αναφερθούμε στη θεσμοθέτηση των «βοηθών δικαιοσύνης» σύμφωνα με τα Γαλλικά πρότυπα. Αντί οι δικαστικοί λειτουργοί να μετατρέπονται εν μέρει σε αντιγραφείς κειμένων ή σε υπαλλήλους λογιστηρίου και να χάνουν πολλές ώρες ουσιώδους επιστημονικής εργασίας, θα μπορούσαν να βοηθηθούν από ωρομίσθιους πτυχιούχους νομικής ή ασκούμενους δικηγόρους, οι οποίοι θα ερευνούν τη νομολογία, θα συντάσσουν σκέλη

---

⁴⁸ Αργυρός Α. (3-8-2013) , «Αρνησιδικία. Μια ακόμα λύση: Να καταργηθούν άμεσα τα στρατιωτικά δικαστήρια». Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: <http://news247.gr/eidiseis/gnomes/antonis-argyros/arnhsidikia-mia-akoma-lush-na-katarghthoun-amesa-ta-stratiwtika-dikasthria.2358227.html>

⁴⁹ Τσούκας Π. (επιμ. 2012), « Ο ασάλετος χρόνος της Ελληνικής Δικαιοσύνης, εξήντα επτά κείμενα κριτικής 1880-2011», Αθήνα, Εκδόσεις Καλλιγράφος, σελ. 277.

δικαστικών αποφάσεων, ακόμα και ολόκληρη τη δικαστική απόφαση, όταν πρόκειται για επαναλαμβανόμενες διαφορές, πάντα βέβαια υπό την επίβλεψη και την αποκλειστική ευθύνη του εκάστοτε δικαστικού λειτουργού. Τέλος, την ταχύτερη έκδοση των δικαστικών αποφάσεων μπορεί να εξυπηρετήσει η υποχρέωση αυτόματης καθαρογραφής των αποφάσεων από τους δικαστές και η άμεση δημοσίευση αποφάσεων μέσω της ύπαρξης ηλεκτρονικής υπογραφής, τόσο των δικαστών, όσο και των συμπραττόντων δικαστικών γραμματέων⁵⁰.

ii. ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΠΛΟΥΣΤΕΥΣΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΩΝ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Άλλωστε, με την τελευταία αυτή προτεινόμενη λύση συναρτάται και ο δεύτερος επιχειρησιακός στόχος – πυλώνας για την επίτευξη της επιτάχυνσης της δικαιοσύνης, ο οποίος είναι η επιδίωξη του **εκσυγχρονισμού και της απλούστευσης των διοικητικών λειτουργιών της δικαιοσύνης**, κυρίως με την εισαγωγή των νέων τεχνολογιών και της πληροφορικής στο ελληνικό δικαστικό σύστημα σε ευρεία κλίμακα. Κύριο μέλημα για την βελτίωση και τον ανασχεδιασμό του ελληνικού δικαστικού συστήματος είναι η καταπολέμηση της υπερβάλλουσας γραφειοκρατίας, η οποία –όπως έχει αποδειχθεί στην πράξη- δεν εξυπηρετεί κανένα ουσιαστικό σκοπό και δεν προστατεύει κανένα δημόσιο ή άλλο συμφέρον, αλλά αντιθέτως δυσχεραίνει την πρόσβαση των πολιτών και των επιχειρήσεων στην παροχή έννομης προστασίας. Ο περιορισμός της, συνεπώς, έχει ως σκοπό τη βελτίωση της οργανωτικής δομής των δικαστηρίων και τον ορθολογικό συντονισμό των επιμέρους δραστηριοτήτων⁵¹.

Το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης και εκσυγχρονισμού της Δημόσιας Διοίκησης και αξιοποιώντας τη διαχειριστική του επάρκεια και τις δυνατότητες που παρέχει το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) 2007-2013, προχώρησε κατά προτεραιότητα στην κίνηση των διαδικασιών με στόχο την μείωση της γραφειοκρατίας και συνακόλουθα την ταχεία και αποτελεσματικότερη εξυπηρέτηση του πολίτη. Στο παραπάνω πλαίσιο, το ανωτέρω Υπουργείο έχει

⁵⁰ Σύνδεσμος Ελλήνων Βιομηχάνων (ΣΕΒ), Παρατηρητήριο Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος (Σεπτ. 2014), διοικητική σύνοψη με τίτλο: «Επιτάχυνση της απονομής δικαιοσύνης και της επίλυσης διαφορών, προϋπόθεση για τις επενδύσεις και την ανάπτυξη», ό.π, σελ. 6.

⁵¹ Τσούκας Π. (επιμ. 2012), « Ο ασάλευτος χρόνος της Ελληνικής Δικαιοσύνης, εξήντα επτά κείμενα κριτικής 1880-2011», Αθήνα, Εκδόσεις Καλλιγράφος, σελ. 245.

εντάξει στα Επιχειρησιακά Προγράμματα «Ψηφιακή Σύγκλιση» και «Διοικητική Μεταρρύθμιση» το έργο «Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης Δικαστικών Υποθέσεων για την Πολιτική και Ποινική Δικαιοσύνη» συνολικού προϋπολογισμού 28.855.032,15 € χρηματοδοτούμενο σε ποσοστό 80% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) και 20% από Εθνικούς Πόρους⁵². Ο σημαντικότερος στόχος του ανωτέρω έργου είναι η ψηφιοποίηση της ροής της ποινικής και πολιτικής διαδικασίας. Αυτός περιλαμβάνει την ηλεκτρονική κατάθεση δικογράφων, την καταχώρηση, την παρακολούθηση και γενικότερα την συνολική διαχείριση του συνόλου των υποθέσεων της ποινικής και πολιτικής διαδικασίας με ηλεκτρονικά μέσα, την ηλεκτρονική, δηλαδή, εξυπηρέτηση τόσο των δικαστικών λειτουργών και των δικηγόρων, όσο και των πολιτών και των επιχειρήσεων. Η εισαγωγή του ομογενοποιημένου αυτού πληροφοριακού περιβάλλοντος για τα ελληνικά ποινικά και πολιτικά δικαστήρια, αποτελεί έργο ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και στόχο έχει την αναβάθμιση της ποιότητας και ταχύτητας απονομής δικαιοσύνης, την ευκολία πρόσβασης σε αυτή, τον περιορισμό των δαπανών και την ορθολογικότερη διαχείριση και αξιοποίηση των διαθέσιμων ανθρώπινων και μη πόρων της Δημόσιας Διοίκησης, μετά την αποσυμφόρηση μεγάλου όγκου εργασίας από τους δικαστικούς γραμματείς. Με την ψηφιοποίηση λοιπόν και την ένταξη της πλήρους μηχανογράφησης των υπηρεσιών που θα παρέχουν τα ποινικά και πολιτικά δικαστήρια, θα δοθεί οριστικό τέλος στο ντροπιαστικό χειρόγραφο σύστημα που σε μεγάλο βαθμό υφίσταται ακόμη και συνακόλουθα, θα είναι εφικτή η διεξαγωγή ηλεκτρονικής δίκης, η ηλεκτρονική δηλαδή κατάθεση και παραλαβή των δικογράφων, των προτάσεων και των σχετικών εγγράφων –συνοδευόμενα από την αποϋλοποίηση του δικαστικού ενσήμου και των «μεγαρόσημων» – , η δημοσίευση ηλεκτρονικού πινακίου, η παρακολούθηση της πορείας των υποθέσεων έως και η έκδοση των αποφάσεων απευθείας καθαρογραμμένων και θεωρημένων ⁵³. Εξάλλου, η μηχανογράφηση θα βοηθήσει σημαντικά στην απλούστευση δευτερευόντων υπηρεσιών που παρέχουν σήμερα οι γραμματείες των δικαστηρίων όλης της χώρας, όπως η έκδοση πλήθους πιστοποιητικών, τα οποία μάλιστα θα μπορούσαν να διεκπεραιώνονται μέσω Κ.Ε.Π.

⁵² ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ, ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ, «Σχέδιο Δράσης για την Ηλεκτρονική Δικαιοσύνη και τη Διοικητική Αναβάθμιση», 9^η Έκδοση, (Απρίλιος 2014) Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο : <http://www.ministryofjustice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=E NzZ1R6Y5fs%3D&tabid=253>, σελ. 53 επ.

⁵³ Φορτσάκης Θ. (2014), «Η επιτάχυνση της απονομής της δικαιοσύνης», ό.π., σελ. 568.

Δεν μπορεί βέβαια, να παραβλέψει κανείς το γεγονός ότι η κατανομή και η διαχείριση των σχετικών κονδυλίων γίνεται δυστυχώς από τη Πολιτεία, με όχι τόσο αποδοτικό και επιτυχημένο και λειτουργικό τρόπο. Κατά συνέπεια, μόνο η αλλαγή του ισχύοντος πλαισίου κατανομής των υπαρχόντων πόρων και κονδυλίων θα μπορούσε να συντείνει στην αύξηση απόδοσης του ελληνικού συστήματος απονομής δικαιοσύνης, χωρίς να επιβαρύνεται περαιτέρω ο κρατικός προϋπολογισμός στις συνθήκες της τρέχουσας οικονομικής κρίσης.

iii. ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΩΝ ΔΟΜΩΝ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Συμπληρωματικός επιχειρησιακός στόχος-πυλώνας του εκσυγχρονισμού του δικαιοδοτικού μηχανισμού είναι και η **βελτίωση των υποστηρικτικών δομών της δικαιοσύνης**, και ειδικότερα η ενίσχυση και διευκόλυνση του έργου των δικαστικών λειτουργιών και των διοικητικών υπαλλήλων των δικαστηρίων τόσο με ένα ψηφιοποιημένο σύστημα καταγραφής, αποθήκευσης και διάθεσης των πρακτικών των συνεδριάσεων, όσο και με τη δημιουργία ηλεκτρονικών βιβλιοθηκών και βάσεων νομολογίας ⁵⁴. Με τον τρόπο αυτό, θα αυξηθεί η αποδοτικότητα των δομών αυτών και οι υποθέσεις θα διεκπεραιώνονται ταχύτερα, με μεγαλύτερη ακρίβεια και ασφάλεια.

Καίριας σημασίας φυσικά, για την πραγματοποίηση των ανωτέρω, είναι η αναδιοργάνωση, ο εκσυγχρονισμός και ενίσχυση των υφιστάμενων κτιριακών υποδομών των δικαστηρίων, μιας και τα τελευταία χρόνια παρατηρείται όλο και περισσότερο το φαινόμενο απουσίας ελεύθερων δικαστικών αιθουσών, η εξασφάλιση υψηλότερων πόρων για την προμήθεια υλικοτεχνικής υποδομής (Η/Υ, αναλώσιμα), καθώς και η πρόσληψη εξειδικευμένου προσωπικού για την εγκατάσταση και συντήρηση του – ανεπαρκούς σήμερα – μηχανογραφικού συστήματος.

iv. ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

Καθοριστικό παράγοντα για την επιτάχυνση του συστήματος απονομής δικαιοσύνης αποτελεί η **ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού που απασχολείται σε αυτό, τόσο σε αριθμό, όσο και σε εξειδίκευση**. Ο τέταρτος αυτός επιχειρησιακός στόχος-πυλώνας μπορεί να επιτευχθεί με την αύξηση των οργανικών θέσεων των δικαστικών υπαλλήλων και την κάλυψη των θέσεων

⁵⁴ Σύνδεσμος Ελλήνων Βιομηχάνων (ΣΕΒ), Παρατηρητήριο Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος (Σεπτ. 2014), ό.π, σελ. 18.

αυτών μέσω νέων προσλήψεων εξειδικευμένου προσωπικού, άλλως δε μέσω μηχανισμού μετακίνησης υπαλλήλων άλλων κλάδων του δημοσίου που διαθέτουν τα απαιτούμενα προσόντα (και εδώ άλλωστε θα μπορούσε να βοηθήσει η ενσωμάτωση της στρατιωτικής δικαιοσύνης στην τακτική και η ένταξη του διοικητικού προσωπικού των στρατιωτικών δικαστηρίων στο προσωπικό της πολιτικής, ποινικής και διοικητικής δικαιοσύνης). Σημαντική φυσικά είναι και η πρόβλεψη ενός μηχανισμού ελέγχου και αξιολόγησης της αποδοτικότητας των υπηρετούντων στα δικαστήρια υπαλλήλων, όπως άλλωστε και η διεξαγωγή προγραμμάτων επιμόρφωσής τους για θέματα χειρισμού των νέων συστημάτων μηχανογράφησης.

ν. ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ, ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ

Ομοίως απαραίτητη κρίνεται και η κατάρτιση των δικαστικών λειτουργών όλων των βαθμών και των δικαιοδοσιών σε θέματα χρήσης τεχνολογιών και πληροφορικής. Αναγκαία εξάλλου, για την επίτευξη της επιτάχυνσης της δικαιοσύνης είναι η **θέσπιση αποτελεσματικότερων μηχανισμών για την εξασφάλιση της διαφάνειας και της λογοδοσίας των δικαστικών λειτουργών, καθώς και η επιμόρφωσή τους, που προβάλλουν ως πέμπτος επιχειρησιακός στόχος-πυλώνας**. Οι παραπάνω μεταρρυθμίσεις θα πραγματοποιηθούν μέσω της ενίσχυσης των μονάδων εσωτερικού ελέγχου και της βελτίωσης της αποτελεσματικότητας των πειθαρχικών διαδικασιών, ενδεχομένως και με την θέσπιση αυστηρότερων πειθαρχικών ποινών⁵⁵, ακόμα και με άμεση απομάκρυνση και αντικατάσταση των εκδήλως ανεπαρκών ή αθεράπευτα αμελών. Επιπρόσθετα, χρήσιμο θα ήταν οι δικαστικοί λειτουργοί να παρακολουθούν υποχρεωτικά επιμορφωτικά προγράμματα για ζητήματα καταπολέμησης διαφθοράς, καθώς και για θέματα που άπτονται της δικαστηριακής προτεραιότητας ή αφορούν στη χρήση νέων τεχνολογιών και πληροφορικής. Οι δικαστές στερούνται συνήθως εξειδικευμένης γνώσης και εμπειρίας σε σύγχρονες εταιρικές και τραπεζικές πρακτικές χρηματοδότησης και λογιστικής, ζητήματα ανταγωνισμού, εποπτεία των κεφαλαιαγορών και χρηματιστηριακών απατών και δαπανούν υπερβολικό χρόνο μέχρι να υπεισέλθουν στην ουσία της υπόθεσης. Θα μπορούσε συνακόλουθα να αναμορφωθεί το πρόγραμμα της Εθνικής Σχολής Δικαστών (σε συνεργασία με

⁵⁵ Φορτσάκης Θ. (2014), «Η επιτάχυνση της απονομής της δικαιοσύνης», ό.π., σελ. 570.

το Ε.Κ.Δ.Δ.Α.) και να προστεθεί ως κύριο ή σεμιναριακό μάθημα η παρουσίαση σύγχρονων εταιρικών και τραπεζικών πρακτικών, καθώς και η επίλυση περίπλοκων οικονομικών θεμάτων.

Σημαντικής δε σπουδαιότητας λύση θα ήταν και η χορήγηση ειδικών αμοιβών και προαγωγών σε δικαστικούς λειτουργούς με βάση την παραγωγικότητα και την ποιότητα των αποφάσεών τους, η οποία θα εξετάζεται υπό αυστηρά κριτήρια και με γνώμονα, για παράδειγμα, το πόσες αποφάσεις τους θα ανατραπούν κατόπιν ασκήσεως - εκ των διαδίκων - ένδικου μέσου ή βοηθήματος. Η συγκεκριμένη πρόταση θα μπορούσε να χρηματοδοτηθεί, σύμφωνα με τα ανωτέρω, από την αύξηση των εξόδων που θα καταβάλλονται από τον ηττηθέντα διάδικο.

Γίνεται λοιπόν, κατανοητό ότι για την επίτευξη επιτάχυνσης απονομής δικαιοσύνης στην Ελλάδα, πρέπει να καθιερωθεί ένα θεσμικό πλαίσιο για τους δικαστικούς λειτουργούς, το οποίο να δημιουργεί αφενός εσωτερικά κίνητρα, όπως άριστη και εξειδικευμένη εκπαίδευση, και αφετέρου εξωτερικά, όπως χρηματικά bonus και προαγωγές, λόγω ευσυνείδητης εκτέλεσης των ανατεθέντων καθηκόντων.

V. ΙΔΡΥΣΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Αφού θεσμοθετηθούν και εφαρμοστούν πλήρως οι ανωτέρω δράσεις, οι οποίες αποτελούν επιδιώξεις των επιμέρους επιχειρησιακών στόχων, θα πρέπει να παρακολουθηθεί η απόδοσή τους και να αξιολογηθούν σε βάθος χρόνου, με σκοπό να εξεταστεί, εάν παράγουν το προσδοκώμενο αποτέλεσμα που έχει τεθεί από τον στρατηγικό στόχο της μείωσης του χρόνου απονομής δικαιοσύνης. Το χρηστικότερο εργαλείο παρακολούθησης της επιτάχυνσης απονομής δικαιοσύνης είναι η ίδρυση ενός Παρατηρητηρίου Δικαιοσύνης, μιας ανεξάρτητης και αμερόληπτης αρχής, αποτελούμενης από ανώτερα στελέχη του Υπουργείου Δικαιοσύνης, δικαστές, εισαγγελείς, δικηγόρους και εκπροσώπους υπαλλήλων δικαστηρίων, ομάδων πολιτών και επιχειρηματιών, στα πρότυπα Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Ποινικής Δικαιοσύνης, το οποίο εδρεύει στη Ρώμη (European Criminal Justice Observatory). Σκοπός του Παρατηρητηρίου θα είναι να θέσει χρονοδιαγράμματα υλοποίησης των επιμέρους δράσεων, με βάση προκαθορισμένα και τυποποιημένα κριτήρια, καθώς και δείκτες αποδοτικότητας, να ορίσει τιμές-στόχους για την υλοποίηση των επιμέρους δράσεων, να συλλέξει

δεδομένα των πραγματικών επιπτώσεων της υλοποιούμενης πολιτικής επιτάχυνσης της δικαιοσύνης με προκαθορισμένη συχνότητα, να εποπτεύει την υλοποίηση των δράσεων πολιτικής, να συντονίζει το ποσοστό συνεργασίας των δρώντων της πολιτικής αυτής και εν τέλει να αξιολογήσει την αποτελεσματικότητά της.

Ειδικότερα, ο νεοϊδρυθησόμενος αυτός οργανισμός-κόμβος εποπτείας, πρόβλεψης και μελέτης απονομής της δικαιοσύνης θα πρέπει να θεσπίσει, σε εύλογο χρονικό διάστημα, αποδοτικούς μηχανισμούς επιθεώρησης και ελέγχου απόδοσης των δικαστικών αποφάσεων, ώστε να αξιολογούνται διαρκώς οι αποφάσεις που λαμβάνονται από τα δικαστήρια και τους λειτουργούς τους και να εξαλειφθούν οι αδικαιολόγητες καθυστερήσεις κατά την έκδοση των δικαστικών αποφάσεων. Έπειτα, θα συγκεντρώνονται τα αξιολογικά στοιχεία ανά δικαστήριο και ανά δικαστή, ούτως ώστε να μπορεί ευχερέστατα να προβαίνει σε σύγκριση της αποδοτικότητας δικαστηρίου με δικαστήριο ή δικαστικού λειτουργού με δικαστικό λειτουργό ⁵⁶. Το ίδιο άλλωστε, θα οφείλει να πράττει και για τις δικαστικές γραμματείες και τους υπαλλήλους τους. Καθιστώντας δε τα αξιολογικά στοιχεία διαθέσιμα σε όλους τους δρώντες απονομής δικαιοσύνης, θα ωθεί αφενός μεν τους άμεσα «θιγόμενους» δικαστές και υπαλλήλους να προβαίνουν στην άσκηση των καθηκόντων τους με τον καλύτερο δυνατό τρόπο και να αυτοβελτιώνονται, αφετέρου δε, θα διαχειρίζεται τις επισημάνσεις και τα παράπονα των λοιπών εξωτερικώς δρώντων. Κρίσιμο στοιχείο ωστόσο, είναι η κατανόηση εκ μέρους του νέου θεσμού του Παρατηρητηρίου της Δικαιοσύνης, των εξειδικευμένων αναγκών που ενδεχομένως έχουν τα κατά τόπους δικαστήρια ή οι ιδιαίτερες απαιτήσεις κάποιων κατηγοριών υποθέσεων.

Η αξιολόγηση λοιπόν της αποτελεσματικότητας της πολιτικής για την επιτάχυνση της απονομής της δικαιοσύνης στην Ελλάδα, θα αποτελεί μια -τόσο κατά τη διάρκεια εφαρμογής της, όσο και εκ των υστέρων- συμμετοχική διαδικασία του συνόλου των δρώντων αυτής, της οποίας απώτερος σκοπός θα είναι η κατανόηση των πρακτικών προβλημάτων σχεδιασμού αυτής, η βελτίωση της αποτελεσματικότητας των εφαρμοζόμενων δράσεων και η εφαρμογή ενδεχόμενου προγράμματος αλλαγής. Στο στάδιο δε αυτό της αξιολόγησης, κρίσιμη είναι η μελέτη των επιπτώσεων της πολιτικής, τόσο στο κοινωνικό, όσο

---

⁵⁶ Εταιρία Δικαστικών Μελετών (2016), Σύνοψη μελέτης «Συμβολή για την Αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης», Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 113.

και στον οικονομικό τομέα. Θα πρέπει δηλαδή να εξεταστεί, κατά πόσο οι εμπλεκόμενοι και οι ωφελούμενοι έμειναν ικανοποιημένοι από τα αποτελέσματα των δράσεων της πολιτικής, κατά πόσο καλύφθηκαν οι επιδιώξεις τους και εν τέλει σε ποιο βαθμό επιλύθηκε η βραδυπορία απονομής στην Ελληνική δικαιοσύνη.

VI. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Από όλα τα ανωτέρω, προκύπτει ότι η ελληνική κοινωνία επωμίζεται ένα σημαντικό και πολυεπίπεδο βάρος που οφείλεται στην βραδύτητα κατά την απονομή δικαιοσύνης⁵⁷. Η καθυστέρηση αυτή επιτείνει την αμφισβήτηση των πολιτών στην ύπαρξη κράτους δικαίου και εμποδίζει την επιχειρηματικότητα, τις επενδύσεις, την εξάλειψη της ανεργίας και την ανάπτυξη της οικονομίας στη χώρα. Στη προσπάθειά της για την επιτάχυνση της διαδικασίας απονομής δικαιοσύνης, η Ελλάδα καλείται να παραδειγματιστεί από την εμπειρία άλλων δυτικοευρωπαϊκών χωρών, οι οποίες, υιοθετώντας πρακτικές βελτίωσης του δικαστικού τους συστήματος, μέσω της εναλλακτικής επίλυσης των διαφορών, της μηχανοργάνωσης στα πλαίσια της ηλεκτρονικής δικαιοσύνης (e-justice), των επιμορφωτικών προγραμμάτων για δικαστικούς λειτουργούς κ.α., αποκόμισαν σημαντικά οφέλη. Έτσι, το όφελος από την επιτυχή μεταρρύθμιση της πολιτικής επιτάχυνσης απονομής της δικαιοσύνης θα είναι, αν όχι πολλαπλό, τουλάχιστον διττό : Αφενός θα εδραιωθεί στη συνείδηση της ελληνικής κοινωνίας η πεποίθηση ότι η ελληνική δικαιοσύνη είναι αμερόληπτη, ποιοτική και πλέον συνεπής, αφετέρου δε θα καταστεί μέσο απεμπλοκής από την οικονομική κρίση, με την προσέλκυση επενδυτικών σχεδίων και την ανύψωση του κύρους της χώρας ως κράτους δικαίου⁵⁸. Στο τελευταίο άλλωστε, σημαντικό όφελος που δύναται να αποκομίσει η χώρα μας από την επιτάχυνση απονομής δικαιοσύνης, συμφωνούν, τόσο η αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που είναι αρμόδια για θέματα δικαιοσύνης, Viviane Reding, σύμφωνα με την οποία «η ελκυστικότητα μιας χώρας ως τόπος πραγματοποίησης επενδύσεων και ανάπτυξης επιχειρηματικής δραστηριότητας ενισχύεται από την ύπαρξη ενός ανεξάρτητου και αποτελεσματικού συστήματος απονομής δικαιοσύνης»⁵⁹, όσο

⁵⁷ Μητσόπουλος Μ.-Πελαγίδης Θ.(2012), «Κατανοώντας την κρίση στην Ελλάδα», Αθήνα, Εκδόσεις Ψυχογιός, σελ.195

⁵⁸ Φορτσάκης Θ. (2014), «Η επιτάχυνση της απονομής της δικαιοσύνης», στο συλλογικό τόμο της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών με θέμα :«Ανταγωνιστικότητα για ανάπτυξη: Προτάσεις πολιτικής», σελ. 564.

⁵⁹ http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-13-271_en.htm

και ο αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που είναι αρμόδιος για τις Οικονομικές και Νομισματικές Υποθέσεις, Olli Rehn, ο οποίος αναφέρει ότι «η ύπαρξη ενός υψηλής στάθμης ανεξάρτητου και αποτελεσματικού συστήματος δικαιοσύνης συμβάλλει καθοριστικά σε ένα επιχειρηματικό περιβάλλον που ευνοεί την ανάπτυξη»⁶⁰.

---

⁶⁰ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-285_en.htm?locale=en

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μαραγγιανός Ε., επιμ. Βουδούρη Κ. (2007), «Αξίες και δικαιοσύνη στην εποχή της οικουμενικότητας», Αθήνα, εκδόσεις ΙΩΝΙΑ.

Καράκωστας Κ. (2006), «Το Σύνταγμα, Ερμηνευτικά Σχόλια-Νομολογία», Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.

Αργυρός Α. (2015), «Η δίκαιη ικανοποίηση λόγω υπερβάσεως της εύλογης διάρκειας της δίκης (Ν. 4055/2012, Ν. 4239/2014)», Αθήνα-Θεσσαλονίκη, εκδ. Σάκκουλα.

Μακρής Δ. (2004), «Οργάνωση και Επιτάχυνση της έννομης προστασίας στο ΣτΕ κατά το διάστημα των ετών 1990-2002, Σειρά Διοίκηση και Πολιτεία», Μελέτες 33, Αθήνα-Κομοτηνή, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Μητσόπουλος Μ.-Πελαγίδης Θ. (2012), «Κατανοώντας την κρίση στην Ελλάδα», Αθήνα, εκδόσεις Ψυχογιός.

Φορτσάκης Θ. (2014), «Η επιτάχυνση της απονομής της δικαιοσύνης», στο συλλογικό τόμο της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών με θέμα :«Ανταγωνιστικότητα για ανάπτυξη: Προτάσεις πολιτικής», Αθήνα, Ελληνική Ένωση Τραπεζών.

Δελλής Γ. (2012), «Η αίτηση δίκαιης ικανοποίησης του Ν. 4055/2012, Το δικαίωμα στην εύλογη διάρκεια της διοικητικής δίκης», Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.

Εταιρία Δικαστικών Μελετών (2016), Σύνοψη μελέτης «Συμβολή για την Αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης», Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.

Καινοτόμο εργαστήριο Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης & Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (2011), έκθεση πολιτικής-συμπεράσματα και προτάσεις με τίτλο «ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ», Αθήνα.

Λαδή Σ. – Νταλάκου Β. (2010), «Ανάλυση Δημόσιας Πολιτικής», Αθήνα, εκδόσεις Παπαζήση.

Κρουσταλλάκης Ε. (2003), «Οι δικηγόροι και οι Δικηγορικοί Σύλλογοι. Ο θεσμικός ρόλος τους στην απονομή δικαιοσύνης», «Σεβασμός στον άνθρωπο», Αθήνα-Κομοτηνή, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Τσιρίδης Π. (2005), «Ο νέος νόμος για την επιτάχυνση της ποινικής δίκης (Ν. 3346/2005)» Αθήνα-Κομοτηνή, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Κοντιάδης Ξ. - Ανθόπουλος Χ. (2008), «Κρίση του Ελληνικού Πολιτικού Συστήματος;», εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Δελλής Γ. (2013), «Η Διοικητική Δικαιοσύνη σε αναζήτηση ταχύτητας, Ανατρέποντας το μύθο της ωραίας κοιμωμένης», Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.

Πελαγίδης Θ. (2015), «Ανάλυση της Ελληνικής Οικονομίας», ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.

Τσούκας Π. (επιμ., 2012), « Ο ασάλευτος χρόνος της Ελληνικής Δικαιοσύνης, εξήντα επτά κείμενα κριτικής 1880-2011», Αθήνα, Εκδόσεις Καλλίγραφος.

ΤΥΠΟΣ – ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ – ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΕΣ ΕΚΠΟΜΠΕΣ

Ηρειώτης Ι. (2005), «Παρατηρήσεις-Προτάσεις επί του νομοσχεδίου για την επιτάχυνση της διαδικασίας ενώπιον των ποινικών δικαστηρίων και άλλες διατάξεις, ΠοινΔικ.

Μουκίου Χ. (2011), «Περί της ταχύτητας στην απονομή δικαιοσύνης. Η ταχεία δίκη ως δίκαιη δίκη υπό το φως της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», ΕφημΔΔ.

«MEGA CHANNEL» (17.05.2015), τηλεοπτική εκπομπή «ΟΡΙΖΟΝΤΑΣ» του δημοσιογράφου Σωτήρη Δανέζη με τίτλο «ΑΡΝΗΣΙΔΙΚΙΑ».

Βελλής Γ. (2001), «Αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης-απόπειρα ανατομίας του θέματος-», νομικό περιοδικό Δίκη.

Δεληθανάσης Μ. (24.09.2009), «Γραφειοκρατία και τυπολατρία στη Δικαιοσύνη», εφημερίδα «Καθημερινή»

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Γιαννούλης-Γιαννουλόπουλος Γ., (2-7-2013) , «Αρνησιδικία: η ανώτερη μορφή τρομοκρατίας». Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<http://www.dimourgiaxana.gr/el/άρθρα-μελών/1101-αρνησιδικία-η-ανώτερη-μορφή-τρομοκρατίας> (πρόσβαση 1-2-2016).

Ολομέλεια των Προέδρων των Δικηγορικών Συλλόγων της χώρας, Δελτίο τύπου της 14-11-2015, κατόπιν της συνεδρίασης που έλαβε χώρα το Σάββατο 14 Νοεμβρίου 2015, στα γραφεία του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών. Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: <http://www.dsa.gr/δελτία-τύπου/αποφάσεις-ολομέλειας/αποφάσεις-ολομέλειας-προέδρων-δικηγορικών-συλλόγων-ελλάδος-σάββατο> (πρόσβαση 18-2-2016).

https://e-justice.europa.eu/content_judicial_systems_in_member_states-16-de-el.do (πρόσβαση 21-11-2016).

Σύνδεσμος Ελλήνων Βιομηχάνων (ΣΕΒ), Παρατηρητήριο Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος (Σεπτ. 2014), διοικητική σύνοψη με τίτλο : «Επιτάχυνση της απονομής δικαιοσύνης και της επίλυσης διαφορών, προϋπόθεση για τις επενδύσεις και την ανάπτυξη». Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: http://www.sev.org.gr/Uploads/pdf/synopsiEkthesisAponomiDikaiosinis_25914.pdf (πρόσβαση 26-2-2016).

Νομοθετικό Έργο Υπουργείου Δικαιοσύνης. Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: http://www.ministryofjustice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=Z5RycT_CU3Y%3D&tabid=145 (πρόσβαση 30-1-2016).

Η Βουλή-Ο θεσμός. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο:

<http://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/O-Thesmos/> (πρόσβαση 30-1-2016).

Ένωση των Διοικητικών Δικαστών-Σκοπός. Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<http://www.edd.gr/index.php/institution/purpose> (πρόσβαση 30-1-2016).

Ένωση Εισαγγελέων Ελλάδος-Ψηφίσματα. Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<http://enosieisaggeleon.gr/%CF%88%CE%B7%CF%86%CE%AF%CF%83%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1/> (πρόσβαση 30-1-2016).

Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων-Ιστορικό. Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<http://www.ende.gr/index.php/i-enwsi/istoriko> (πρόσβαση 30-1-2016).

European Commission Directorate-General for Justice and Consumers (26-9-2015)-About us. Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: http://ec.europa.eu/justice/mission/index_en.htm (πρόσβαση 30-1-2016).

European Commission for the Efficiency of Justice-About the Commission.

Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/presentation/cepej_en.asp (πρόσβαση 30-1-2016).

Ελληνικό κέντρο Διαμεσολάβησης και Διαιτησίας. Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: <http://www.hellenic-mediation.gr/> (πρόσβαση 30-7-2016)

Αργυρός Α., (3-8-2013) , «Αρνησιδικία. Μια ακόμα λύση: Να καταργηθούν άμεσα τα στρατιωτικά δικαστήρια». Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

<http://news247.gr/eidiseis/gnomes/antonis-argyros/arnhsidikia-mia-akoma-lush-na-katarghthoun-amesa-ta-stratiwtika-dikasthria.2358227.html> (πρόσβαση 1-2-2016).

Φορτσάκης Θ., (15-6-2013), «Ταχύτητα και Ποιότητα στην απονομή δικαιοσύνης», Εισήγηση στην ανοιχτή εκδήλωση που έλαβε χώρα στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών την 15-6-2013 με θέμα «Γιατί δυσλειτουργεί η δικαιοσύνη;» του κύκλου υπό τον γενικό τίτλο: «Ελλάδα: Μεταρρυθμίσεις, Ρήξεις, Τομές», που συνδιοργάνωσαν η Κίνηση Πολιτών, η Διεθνής Διαφάνεια-Ελλάς, το IOBE,

το ΕΛΙΑΜΕΠ και η Kantor. Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο:

http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2013/05/Fortsakis_Speech.pdf

(πρόσβαση 30-1-2016).

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ, ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ,
«Σχέδιο Δράσης για την Ηλεκτρονική Δικαιοσύνη και τη Διοικητική
Αναβάθμιση», 9η Έκδοση, (Απρίλιος 2014) Διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο :

<http://www.ministryofjustice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=ENzZ1R6Y5fs%3D&tabid=253> (πρόσβαση 30-7-2016).

European Criminal Justice Observatory-About us. Διαθέσιμο στο διαδικτυακό
τόπο: <http://www.ecjo.eu/#/about-us/4555631533> (πρόσβαση 30-3-2016).

NOMOI

N.1756/1988 – Κώδικας οργανισμού δικαστηρίων και κατάστασης δικαστικών
λειτουργιών.

N. 4194/2013 – Κώδικας Δικηγόρων.